

Research Paper

Presenting a Strategic Model of Crime Prevention through Environmental Design in the Suburbs of Hamedan City

Mohammad Motaghed¹ , Hassan Sajadzadeh^{*2}

¹ Ph.D. in Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

² Professor, Department of Urbanism, Faculty of Art and Architecture, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

10.22080/usfs.2024.26496.2408

Received:

December 25, 2023

Accepted:

April 19, 2024

Available online:

May 1, 2024

Keywords:

Strategic model, crime prevention, environmental design, SWOT and QSPM technique, suburbs of Hamedan city

Abstract

The realization of crime prevention through environmental design in human settlements has always been of great importance throughout history, and effective steps can be taken by using valuable tricks and experiences in environmental design, especially in the peripheral contexts of cities due to security. This research seeks to explain the strategic model of crime prevention through environmental design in the suburbs of Hamadan city. The current study has been conducted with a descriptive-analytical and survey method to infer and evaluate the factors of environmental prevention of crime in the suburbs of Hamadan city. This research, used the questionnaire of citizens (400 people) and experts (25 people) and their analysis, to determine the matrices of internal and external factors, the matrix of situation assessment, and strategic action and presentation of strategies (SWOT), as well as the quantitative strategy planning matrix (QSPM) for prioritizing strategies. Shannon's entropy method was used to analyze the experts' questionnaire. The sample studied in this research included four marginal neighborhoods of Mazdaghine, Hasar, Dizaj, and Khezr, which are the main representatives of marginalization in Hamadan city. The research findings indicate that the strategic position in this research is a competitive strategy (ST). Therefore, these types of strategies should be emphasized more. It is worth mentioning that to deepen the studies and analysis, other strategies have also been analyzed. The results of the research show that among the obtained strategies, the most important and effective strategies are using the opinions of residents and neighborhood council members in the preparation of security-environmental plans that will be implemented and operational under the supervision of experts; developing a comprehensive, purposeful, and unique plan to create a suitable environmental platform; and developing the basic infrastructure of the marginal areas, which are prioritized as important and effective strategies (ST).

Copyright © 2024 The Authors. Published by University of Mazandaran. This work is published as an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

*Corresponding Author: Hasan Sajadzadeh

Address: Professor, Department of Urbanism,
Faculty of Art and Architecture, Bu-Ali Sina
University, Hamedan, Iran.

Tel: 09188370039

Email: sajadzadeh@basu.ac.ir

Extended Abstract

1. Introduction

Today, the population of the cities is increasing and the villages are becoming empty. This has caused the rapid growth and expansion of cities without their planning, which itself has caused concerns about the increase in the level of crime and the decrease in environmental security. Crime is one of the social anomalies, which is directly related to the quality of life of citizens. Since the occurrence of any type of crime requires a favorable location and environment, the presence of certain characteristics in urban environments turns them into crime-prone places. Human life in these urban environments requires a space that is compatible with the spiritual, psychological, and physical conditions of its residents. Therefore, one of the most complex issues is the phenomenon of social deviation and in its more severe form, crime. The increase in crime, which is closely related to the level of security (avoidance of physical and social harm) created areas of dissatisfaction with the environment. For a long time, urban experts have considered crime and fear of crime as one of the important challenges of city sustainability. In fact, a sustainable community is an environment free from fear, in such a way that it strengthens the feeling of security, attraction to the place, and attachment to it. Hence, certainly, a complete set of strategies such as design, social activities, police measures, etc. is needed to respond to the problem of crime in these environments, which should be employed collectively to be as successful as possible in crime prevention. Therefore, crime prevention through appropriate environmental design to quickly and cheaply prevent crimes, or at least reduce

them, is the best proposal that is chosen and applied today all over the world, especially in developed countries, as the most appropriate method in this regard. The same issue should be considered by cities, especially urban neighborhoods and peripheral areas in our country.

2. Research Methodology

The applied model in this research is the combined model of SWOT strategic analysis and QSPM strategic planning model. In this way, first, the existing situation of the studied marginal areas was examined. Then, based on the models and patterns of strategic planning, internal and external factors were investigated and analyzed by determining the strengths, weaknesses, opportunities, and threats. The results of the research using the SWOT model and its related matrices, including the internal factors evaluation matrix, external factors evaluation matrix, integrated matrix of internal and external factors, and finally the strategic planning matrix, were quantitatively addressed. In order to check the validity of this research, content validity was used. The questionnaires of citizens and experts were sent electronically to 9 experts and the opinions of respected experts were applied in relation to the tool according to the numerical values obtained (1), content validity and content validity index of the questionnaire of citizens and experts were confirmed in this research. Cronbach's alpha was used to obtain the reliability of the questionnaire of citizens and experts; Cronbach's alphas calculated for the citizens' and experts' questionnaires were calculated at .796 and 0.812, respectively. As the Cronbach's alpha coefficients obtained in two questionnaires of citizens and experts were more than 0.7, the reliability of the questionnaire was evaluated favorably.

3. Research Findings

Based on the results of the evaluation of the internal and external factors of this study, it was determined that the position of the strategies obtained in this research is competitive. This finding was also proved by preparing and examining the quantitative matrix of four strategy planning and after the analysis, the attractiveness score of each of the strategies was obtained and the relative attractiveness of each was calculated, showing the level of attractiveness and priority of each of the strategies to increase the level of combating crime through environmental design in the suburbs of the Hamadan city. The findings obtained from the examination of the four strategies indicate that strategies, including 1- using the opinions of residents and members of neighborhood councils (social participation) in the preparation of security-environmental plans to be implemented and operationalized under the supervision of experts, 2 - Strengthening the technical, human and perceptive skills of the responsible agencies (such as the police, etc.) in the fields of awareness raising, control, crisis resolution, and decisive dealing with criminals, 3- Formulating a comprehensive, targeted and unique program to create suitable environmental platform and development of the basic infrastructure of marginalized neighborhoods, 4- Emphasis on gaining public trust and prioritizing public expectations and demands. 5- Increasing the general satisfaction of citizens by improving the level of accountability and pragmatism of the institutions towards their demands and avoiding inefficient and unenforceable promises, and 6- Establishing a collective self-governing center to form popular management

institutions (municipal councils and non-governmental organizations), to solve the problems related to crime in the neighborhood, where the mentioned organizations can act as an executive arm and attract the social participation of the people with the lowest cost, have the highest level of attractiveness and priority in the order of placement. It should be mentioned that the aforementioned strategies are from the range of competitive strategies, which itself proves the importance of this type of strategy in the investigated localities. In the following tables, the review and prioritization of strategies (strategies) in the current research have been discussed.

4. Conclusion

According to the reviews of the theoretical literature in this research, it can be concluded that among the effective components in the process of crime prevention through environmental design are the following components: 1- The level of promotion of environmental prevention is effective, which is consistent with the results of Akbarshahi et al., based on the role of physical factors in increasing the security of residents and crime prevention; 2- The cognitive-emotional component can also play an effective role. As Ghorbani Param and colleagues also emphasize, paying attention to environmental design and biophilic urbanism can be effective in the field of peace and environmental security of cities, as well as in reducing stress, reducing social pressure, creating mental and psychological security, creating peace, reducing urban crises, and reducing social crimes; 3- The socio-economic component is also presented as one of the most basic dimensions and components of environmental prevention. The results of Shahata's research also

emphasize the claim that the socio-economic status can be perceived on the level of security and prevention to affect crime in urban spaces; and 4- The management component is considered one of the integral components in the field of crime prevention, as Alizadeh Ashkalak points out that more than anything else, dynamism, communication, and internal coordination between members and functioning components, the necessity of flow and the up-to-date actions and plans, taking advantage of the synergy of the members, and using the power of each component for the improvement and optimal functioning of the other members, etc., among the responsible agencies, can be the cause of moving in line with the comprehensive goals of crime prevention.

According to the results obtained from the evaluation matrices, it was determined that the strategic position of the marginalized neighborhoods in the path of crime prevention through environmental design in the investigated neighborhoods is a competitive strategy. On the one hand, in order to deepen the research and analysis, the four strategies were analyzed and determined and the comparative SWAT matrix (final matrix) was formed. In the following, the QSPM method was used to determine the index strategies in the target areas. It was found that among the important and main strategies, the following can be pointed out: 1- Taking advantage of the opinions of residents and members of neighborhood councils (social participation) in the preparation of security-environmental plans to be implemented and operationalized under the supervision of experts (4/719). The findings of Grace et al. are in line with the fact that globally, it is the people who drive development initiatives and popular participation has become the order of the

day. Community participation, due to the community members' knowledge about their environment and their better understanding of it, can guarantee the prevention of crime; 2- Compilation of a comprehensive, targeted, and unique plan to create a suitable environmental platform and develop the basic infrastructure of the marginal neighborhoods (4/696). Sun et al. also emphasizes the creation of appropriate infrastructure in the context of environmental crime prevention (Sun et al., 2022); 3- Creating a collective self-governing center to form popular management institutions (neighborhood councils and non-governmental organizations) to solve issues related to crime in the neighborhood, where the mentioned organizations can act as an executive arm and attract people's participation in society with the lowest cost (4/684). In his research, Aghajani also emphasizes the role of non-governmental organizations as the right hand of governments in crime prevention; and 4- Establishing a suitable economic platform to create sustainable employment, such as the development and expansion of active economic institutions and enterprises through the payment of supportive and job-creating facilities to residents and job applicants and legal exemptions to applicants and support for home businesses (4/542). The findings of Kusuma et al. on the importance of increasing economic growth emphasize the prevention of crime and point out that the increase in crime increases social costs and prevents the creation of economic prosperity and investment to improve livelihoods. For this purpose, the expansion of economic enterprises can cause economic prosperity.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the

content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of Interest

There is no conflict of interest.

Acknowledgments

The authors appreciate all the scientific consultants in this paper.

علمی پژوهشی

ارائه الگوی راهبردی پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در محلات حاشیه‌نشین شهر همدان

محمد معتقد^۱، حسن سجاذزاده^{*۲} ID

^۱ دانش‌آموخته دکتری شهرسازی، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران
^۲ استاد گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران

10.22080/usfs.2024.26496.2408

چکیده

پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در سکونت‌گاه‌های انسانی، همواره در طول تاریخ از اهمیت بسزایی برخوردار بوده است. تجربه نشان داده است که با بهره‌گیری از طراحی محیطی، می‌توان اقدامات مؤثری در راستای ارتقاء امنیت محیطی در بافت‌های حاشیه‌نشین شهرها انجام داد. این پژوهش به دنبال ارائه الگوی راهبردی در راستای پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در محلات حاشیه‌نشین شهر همدان است. پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی و پیمایشی به استنباط و ارزیابی عوامل پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در محلات حاشیه‌نشین شهر همدان پرداخته است. نمونه مورد مطالعه در این پژوهش شامل چهار محله حاشیه‌نشین: مزدقینه، حصار، دیزج و خضر هستند که نمایندگان اصلی محلات حاشیه‌نشین در شهر همدان محسوب می‌گردند. براین‌اساس، با استفاده از نظرسنجی از طریق پرسش‌نامه از ساکنان محلات حاشیه‌نشین (۴۰۰ نفر) و همچنین کارشناسان (۲۵ نفر)، ضمن ارائه ماتریس‌های عوامل داخلی و خارجی، ماتریس ارزیابی موقعیت، اقدامات استراتژیک و ارائه استراتژی‌ها از طریق (SWOT) و همچنین تحلیل ماتریس‌های کمی برنامه‌ریزی استراتژی از طریق (QSPM)، به اولویت‌بندی راهبردها در این زمینه پرداخته شده است. در راستای تحلیل پرسش‌نامه از کارشناسان نیز از روش آنتروپی شانون استفاده شده است. یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که موقعیت استراتژیک در این پژوهش، استراتژی رقابتی (ST)، جهت تعمیق بررسی‌ها و تحلیل‌های صورت گرفته، سایر استراتژی‌ها نیز مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که از مهم‌ترین راهبردهای مؤثر در راستای ارتقاء امنیت محیطی در محلات حاشیه‌نشین می‌توان به: بهره‌گیری از نظرات ساکنین و اعضای شورای محلات در راستای تهیه طرح‌های امنیتی - محیطی با نظارت متخصصین، تدوین برنامه جامع، هدفمند و منحصر به فرد جهت ایجاد بستر محیطی مناسب و توسعه زیرساخت‌های بنیادین محلات حاشیه‌نشین در راستای برقراری امنیت محیطی در این‌گونه محلات، اشاره نمود.

تاریخ دریافت:

۴ دی ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۳۱ فروردین ۱۴۰۳

تاریخ انتشار:

۱۲ اردیبهشت ۱۴۰۳

کلیدواژه‌ها:

الگوی راهبردی، پیشگیری از جرم، طراحی محیطی، تکنیک SWOT و QSPM، محلات حاشیه‌نشین شهر همدان

* نویسنده مسئول: حسن سجاذزاده

آدرس: استاد گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران.
تلفن: ۰۹۱۸۸۳۷۰۰۳۹ ایمیل: sajadzadeh@basu.ac.ir

۱ مقدمه

غیررسمی شهر همدان رخ داده است و در این خصوص، نقش عوامل و طراحی محیطی در بسترسازی جرم و جنایت بسیار حائز اهمیت است، لذا به دلیل افزایش نرخ جرم در محلات حاشیه‌نشین شهر مذکور، قلمرو مکانی در این پژوهش محلات حاشیه‌نشین شهر همدان انتخاب گردیده است. چهار محله: دیزج، خضر، حصار امام خمینی و مزدقینه، به‌عنوان اصلی‌ترین و شناخته‌شده‌ترین محلات حاشیه‌نشین در شهر همدان محسوب می‌گردند که بررسی و تحلیل این چهار محله، می‌تواند منجر به دستیابی به الگوهای راهبردی در زمینه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در محلات حاشیه‌نشین شهر همدان گردد. علاوه بر موارد مذکور می‌توان از تأثیر توسعه جدید شهر همدان بر افزایش محدوده و قلمرو محلات حاشیه‌نشین اشاره نمود که خود سبب گسترش روزافزون این محلات حاشیه‌نشین گردیده است که به‌دنبال آن بروز پدیده‌هایی همچون فقر شهری، نزاع و درگیری‌های اجتماعی و ... را به‌دنبال دارد (سجادزاده و همکاران،^۴ ۱۳۹۶). از همین رو اهمیت و جایگاه طراحی محیطی در کاهش جرائم شهری و ارتقای کیفیت محیطی نقش بسزایی خواهد داشت. با توجه به موارد ذکرشده، نقش طراحی محیطی مناسب با استفاده از ضوابط و الگوهای مناسب معماری و شهرسازی و همچنین دخیل نمودن همه ابعاد مؤثر در این حوزه، از جمله عوامل اجتماعی، اقتصادی، مدیریتی، کالبدی و ... به‌منظور پیشگیری از وقوع جرم و مقابله با این ناهنجاری‌ها آشکار است. براین‌اساس تحقیق حاضر به‌دنبال پاسخ به سؤالات زیر است:

۱- نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی محلات حاشیه‌نشین مورد مطالعه کدام‌اند؟

امروزه جمعیت شهرها در حال افزایش است و روستاها در حال خالی شدن از سکنه هستند. این امر سبب رشد و گسترش سریع و بدون برنامه‌ریزی شهرها شده است که خود موجب بروز نگرانی‌هایی در ارتباط با افزایش سطح جرم‌خیزی و کاهش امنیت محیطی گردیده است (Cabanek, 2020:1). از آنجاکه وقوع هر نوع جرم، نیازمند مکان و بستر محیطی مساعد است، لذا وجود برخی ویژگی‌ها در محیط‌های شهری، آن‌ها را به مکان‌هایی جرم‌خیز بدل می‌کند (احمدآبادی و همکاران،^۱ ۱۳۸۶). زندگی انسانی در این محیط‌های شهری نیاز به فضایی دارد که با شرایط معنوی، روان‌شناختی و کالبدی ساکنین آن سازگار باشد (Sadra & Rezvani, 2019). از این‌رو، یکی از پیچیده‌ترین مسائل، پدیده انحراف اجتماعی و در نوع شدیدتر آن جرم است. افزایش جرم که رابطه نزدیکی با میزان امنیت دارد (Jalaladdin & Oktay, 2012)، زمینه‌های عدم رضایت را از محیط ایجاد نموده است. یک جامعه پایدار، محیطی عاری از ترس است، به‌گونه‌ای که احساس امنیت و دل‌بستگی به آن را تقویت کند (Ceccato & Lukyte, 2011). بنابراین پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در راستای پیشگیری سریع و ارزان از ارتکاب جرائم و یا کاهش آن، بهترین گزاره‌ای است که امروزه در سراسر جهان به‌عنوان مناسب‌ترین شیوه در این راستا انتخاب و اعمال می‌شود (موسوی بایگی،^۲ ۱۳۹۲).

در همین راستا در حوزه شهر همدان با توجه به بالا رفتن نرخ جرائم سال جاری نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۳۰ درصد افزایش پیدا کرده است (دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان همدان،^۳ ۱۴۰۱). بررسی‌های انجام‌گرفته نشان‌گر آن است که بیشترین میزان افزایش نرخ جرائم در مناطق حاشیه‌نشین و سکونتگاه‌های

³ Applied research office of police command of Hamadan province

⁴ Sajadzadeh et al

¹ Ahmadabadi et al

² Mosavi Bayegi

است (Carmona, 2010). ۴- کنترل فضا در این دیدگاه به این صورت شکل می‌گیرد که فضاها با سایر فضاها موجود ادغام می‌شوند، به طوری که عابران پیاده به دیدن و حرکت درون آن‌ها تشویق می‌شوند. نظارت از طریق حرکت مردم درون فضا فراهم می‌شود و در زمینه نوع فعالیت، از آنجایی که امنیت بستگی به نواحی با سکونت و کاربری مداوم دارد، این نواحی باید به گونه‌ای طراحی شوند که این امکان را فراهم آورند (Hillier, 2004; 31).

۲٫۲ پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی

پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی، مجموعه‌ای از دستورالعمل‌های طراحی است که برای جلوگیری از جرم، بهبود حفاظت از ساختمان و ارتقای امنیت فیزیکی استفاده می‌شود. این ایده به ارائه دستورالعمل‌هایی برای سازه‌ها و ساختمان‌هایی است که باید برای مقاومت در برابر آب‌وهوا و بلایای طبیعی ساخته شوند و همچنین برای جلوگیری از جرم و جنایت کار کنند (Hutter & Kriesi, 2019). در حالی که این رویکرد عمدتاً در طراحی ساختمان‌های جدید یا مناطق جدید شهری استفاده می‌شود، می‌تواند همچنین بسته به بودجه و برنامه برای مقاوم‌سازی ساختمان‌های موجود یا محوطه‌سازی استفاده شود (Králóvá et al., 2021). این رویکرد معمولاً در مناطق مسکونی، صنعتی و تجاری مانند پارک‌های تفریحی، مناطق مسکونی، ساختمان‌های اداری و بسیاری موارد دیگر استفاده می‌شود (Cozens & Love, 2015).

قابل ذکر است که نظریه‌ی پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی تنها بر طراحی محیط فیزیکی تمرکز ندارد و باید علاوه بر محیط کالبدی، سایر ویژگی‌های مهم در سطح شهر از جمله: مدیریت، اجتماع، فرهنگ و ... را نیز مورد نظر داشته باشد (Wai Hua and Abas, 2022). اگر محیط به نحوی طراحی شود که بتواند موجب بهبود نظارت افراد

۲- استراتژی‌های پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی محلات حاشیه‌نشین شهر همدان با بهره‌گیری از مدل SWOT، کدام‌اند؟

۳- اولویت‌بندی راهبردهای مؤثر بر پیشگیری از وقوع جرم با بهره‌گیری از طراحی محیطی در شهر همدان بر اساس ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژی QSPM، چگونه است؟

۲ مبانی نظری

۲٫۱ پیشگیری از جرم

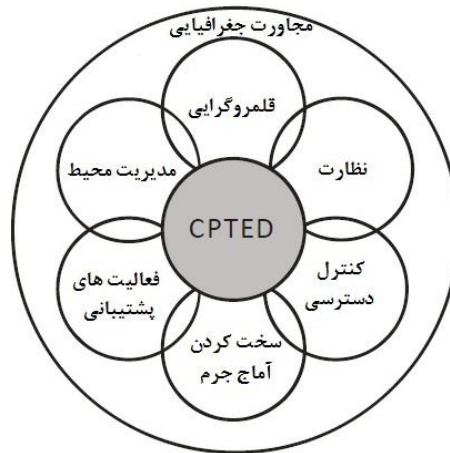
واژه پیشگیری امروزه به معنای رایج خود دارای دو بعد است: یا به معنای «پیشگیری و جلوگیری از چیزی» و همچنین «هشدار و آگاهی» است. در جرم‌شناسی پیشگیرانه، پیشگیری به معنای اول به کار می‌رود، یعنی با استفاده از فنون مختلف برای پیشگیری از بزهکاری که هدف پیشگیری از جرم و غلبه بر بزهکاری است (Nevisi, 2019). نظریه‌های جرم و خشونت در فضای شهری برحسب ارائه‌دهنده آن‌ها به ۴ نوع تقسیم‌بندی شده که عبارت‌اند از: ۱- باید برای کنترل فضای شهری، تعیین حدود مشخص بین فضاهای عمومی و خصوصی صورت گیرد. در خصوص نظارت، با تنوع فعالیت‌ها و عملکردهای گوناگون، نظارت افزایش می‌یابد (Jacobs, 1961). ۲- کنترل فضا از طریق قلمرو گرایی، بهبود ظرفیت محیط فیزیکی برای ایجاد نواحی قابل مشاهده و تأثیر قلمرو صورت می‌گیرد و وجود کاربری‌های تجاری، لزوماً به کاهش جرم‌های خیابانی می‌انجامد (Newman, 1972). ۳- سپتدا: در این دیدگاه، کنترل فضا از طریق کنترل دسترسی طبیعی صورت می‌گیرد که با ممانعت از دسترسی به هدف جرم، مجال کمتری برای مجرم فراهم می‌آورد. قلمرو گرایی، طراحی فیزیکی، ایجاد یا گسترش یک حوزه نفوذ به طوری که در استفاده‌کنندگان حس مالکیت به وجود می‌آورد، از راه‌های دیگر کنترل فضا در این دیدگاه

¹ CPTED

۲،۳ ارکان و عناصر تشکیل دهنده رویکرد پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی

همان‌طور که در شکل شماره ۱ مشاهده می‌شود، براساس جدیدترین تحقیقات، این نظریه روی هفت مفهوم کلیدی تعیین قلمرو (قلمرو گرایی)- نظارت- کنترل ورودی- مدیریت محیط (بهبود کیفیت محیطی)- فعالیت‌های پشتیبانی- سخت کردن آماج جرم - مجاورت جغرافیایی (اشاره دارد به تأثیر زمین‌ها و فعالیت‌های نزدیک بر روی امنیت و ایمنی یک سایت ویژه) تمرکز می‌کند (Ekblom, 2010).

شکل ۱: اصول هفت‌گانه رویکرد سپتد ۲
مأخذ: (Cozens & Love, 2015)

بردن نقاط کور و نگهداری و مراقبت مستمر از محله و درعین‌حال، مشارکت دادن مردم در مسئله‌ی پیشگیری از جرم می‌تواند بر بسیاری از جرائم رایج مرتبط با فضای ساخته‌شده غلبه کند. از سویی توجه به میزان قابل‌رؤیت بودن فضاهای محله، میزان نظافت و پاکیزگی محله، حضور کاربری‌های ۲۴ ساعته در درون محله، تسهیلات و خدمات متنوع در سطح محله و... می‌تواند در پیشگیری از جرم در

شده، تعلق ساکنان را به قلمرو خود بالا برده و تصویری مثبت از فضا ایجاد کند، لاجرم فرصت‌های مجرمانه کاهش خواهد یافت. این دیدگاه از لحاظ مبانی نظری تا حدودی شبیه پیشگیری وضعی یا موقعیت‌مدار است که از آن به‌عنوان به‌روزترین و دارای گسترده‌ترین تدابیر الگوی کارآمد پیشگیری غیرکیفری یاد می‌شود (آقائی و مهرا، ۱۳۹۹).

۲،۴ راهبردهای رویکرد سپتد در سطح محلات شهری

محلات در شهر به‌عنوان یکی از عناصر اصلی شهر شناخته می‌شوند. در جهت افزایش سطح امنیت در آن‌ها می‌توان با قرارگیری کاربری‌های متناسب با فضای مرکز محله، جاذب جمعیت، فعال در شب و مختلط در مرکز محله باعث ارتقاء امنیت گردید (سلیمی سبحان^۳ و همکاران، ۱۳۹۴). همچنین تعیین قلمرو، نظارت، ایجاد تصویر مثبت از فضا، از بین

³ Salimi-Sobhan et al

¹ Aghaee & Mehra

² CPTED

تحلیل و ارزیابی شده است؛ اما آنچه در بسیاری از این پژوهش‌ها مغفول مانده است، فقدان نگاه همه‌جانبه و جامع به موضوع پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی به‌خصوص در محلات حاشیه‌نشین شهری است. بر این اساس، این پژوهش ضمن تحلیل و بررسی ابعاد کالبدی تأثیرگذار در ارتقاء امنیت محیطی در محلات حاشیه‌نشین، سعی دارد که سایر عوامل مؤثر بر این مسئله را بررسی نموده و به ارائه راهبردهای مؤثر در ارتباط با پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در این‌گونه محلات، بپردازد.

محلات اثرگذاری داشته باشند & (Kajalo & Lindbolm, 2015).

۲٫۵ پیشینه تحقیق

در خصوص دو مؤلفه اصلی و مهم این پژوهش که همان پیشگیری از وقوع جرم و طراحی محیطی هست، پژوهش‌های مختلفی انجام شده که هر یک از منظرهای متفاوت به موضوع نگریسته‌اند. در بررسی این پژوهش‌ها، مسئله مهمی که حاصل می‌شود آن است که در آن‌ها شاخص‌ها و معیارهای پیشگیری از وقوع جرم از طریق طراحی محیطی

جدول ۱: پیشینه پژوهش‌های مرتبط با موضوع

نام محقق	سال	موضوع	یافته‌ها
ساویل ۱	۲۰۲۲	یک آموزش ویژه در رشد امنیت CPTED - پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی	یافته‌ها نشان می‌دهد که روش برنامه‌ریزی SafeGrowth و پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی، روشی بسیار فعال برای کاهش خطرات جرم و ایجاد مکان‌های امن‌تر ارائه می‌دهد. از طریق آن‌ها می‌توان به شایستگی‌هایی لازم جهت ارتقای پیشرفت حرفه‌ای افراد متخصص در زمینه پیشگیری از جرم دست پیدا نمود.
گارسیا ۲	۲۰۲۲	چارچوب کاهش ترس از جنایت با طراحی محیطی : مورد پژوهی، استرالیا	CPTED از چارچوب‌های طراحی محیطی برای کمک به طراحان در توسعه دستورالعمل‌ها، فرآیندها و طراحی خود برای جلوگیری از وقوع جرم و تجارب ترس از جرم استفاده می‌کند (فرآیندهای روان‌شناختی خطر که در لحظه، زندگی می‌شوند). روش CPTED از یک انتخاب محدودکننده، به وجود آمده و از روش‌ها، اجزای محیطی و معیارها برای ارزیابی ترس از جرم، به‌ویژه در محیط‌های عمومی استفاده می‌کند.
آرمیتیچ و پاسکو ۳	۲۰۱۶	پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی	یافته‌ها نشان می‌دهد که طراحی مکان‌ها و فضاها برای به حداقل رساندن خطر جرم، رویکردی بسیار مؤثر برای کاهش جرم است. کاربرد خوب CPTED جرم را کاهش می‌دهد، احساس امنیت را بهبود می‌بخشد، هزینه‌های محیط را در واکنش به جرم، می‌دهد. مهم‌تر از همه، زمانی که CPTED به‌طور مؤثر اجرا شود، این توانایی را دارد که بر خطرات جرم و جنایت بر مقادیر

³ Armitage & Pascoe

¹Saville

² García

وسیع‌ی از املاک و فضاهای اطراف آن‌ها نیز تأثیر بگذارد و مزایای آن برای چندین دهه باقی خواهد ماند.			
نتایج به‌دست‌آمده نشانگر آن است که به‌طور جامع، میزان امنیت به‌دست‌آمده در محله قدیمی‌تر در هر دو بازه زمانی روشنی و تاریکی به‌مراتب پایین‌تر از محلات جدید بوده است که از دلایل آن می‌توان به ویژگی‌های محیطی و نحوه طراحی شهری آن محلات اشاره نمود.	سنجش ایمنی بیرونی واحدهای همسایگی در کانادا	۲۰۱۴	هوروبین و فیپس ^۱
امنیت محیطی رابطه مستقیمی با کیفیت زندگی و رضایت از مکان زندگی دارد.	بررسی میزان امنیت محیطی با تأکید بر رویکرد CPTED	۱۴۰۰	سجودی و همکاران ^۲
یافته‌ها نشان می‌دهد که به‌منظور تقویت قلمرو طبیعی می‌توان با تقویت احساس مالکیت مردم نسبت به شهر و محلات شهری، این امکان را فراهم کرد تا شهروندان دریابند که شهر به آن‌ها تعلق دارد و باید برای افزایش ایمنی و امنیت آن کوشا باشند. در مورد اماکن مسکونی دو نکته باید موردتوجه قرار گیرد؛ یکی اثرات روانی محیط است مثل استفاده از سنگ‌ها، وضعیت نور طبیعی، تراکم و پراکندگی جمعیت، مصالح به کار گرفته‌شده، وجود فضاهای فرهنگی و آموزشی و فضای سبز و مسائلی از این قبیل.	ارائه یک مدل پیشگیری از جرم در منطقه ۵ شهر تهران در ایران براساس رویکرد C.P.T.E.D	۱۳۹۸	فردین و همکاران ^۳

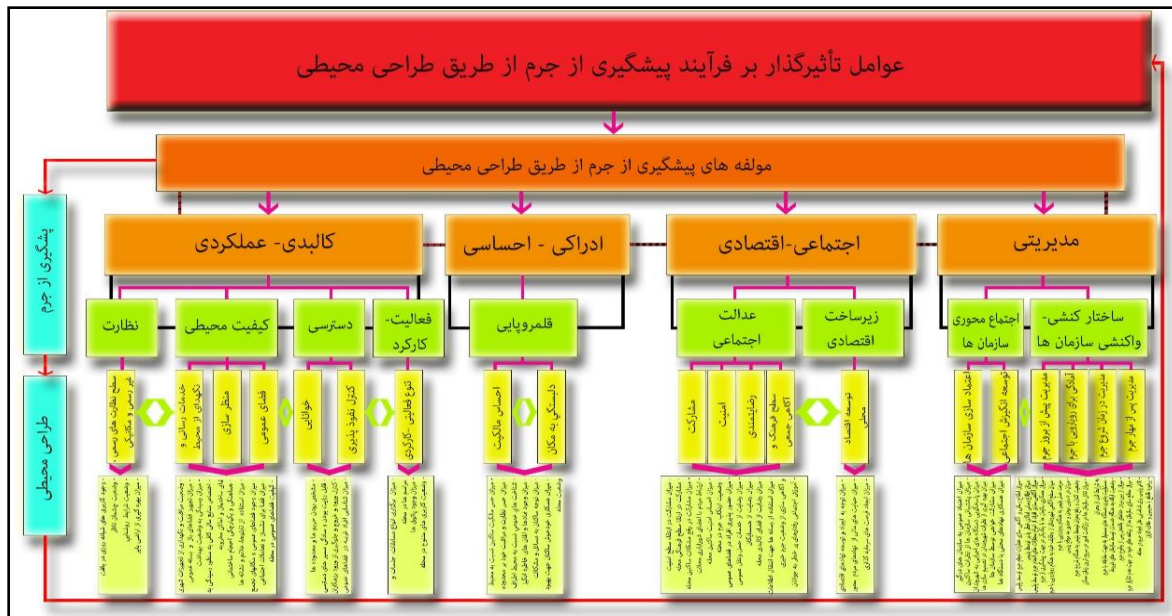
در شهر و پیشگیری از جرم می‌بایست ابعاد اصلی هر یک از واژگان کلیدی موضوع مورد مطالعه را در نظر گیرد تا به‌صورت جامع و یکپارچه به مسئله نگریسته شود. عوامل اصلی در هر یک از ابعاد پس از مطالعه و بررسی دقیق و احصاء و دسته‌بندی گردید.

پس از مطالعه همه‌جانبه اصول و معیارهای رویکرد پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی و بررسی تجارب و پیشینه پژوهش‌های مرتبط، ساختار و چارچوب اصلی پژوهش حاضر شکل گرفت. چارچوب نظری پژوهش حاضر مؤید آن است که هرگونه اقدام به جهت دنبال کردن پایداری و پویایی

¹ Horrobin & Phipps

² Sejodi et al

³ Fardin et al

شکل ۲: چارچوب نظری پژوهش مأخذ:

(Carmona et al.,2010; Cozens & Love,2015; Hillier, 2004; Newman, 1972)

۳ روش تحقیق

روش پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی بوده و روش مطالعه و بررسی اطلاعات و داده‌ها از نوع توصیفی و تحلیلی است که با بررسی نمونه موردی انجام پذیرفته است. جهت گردآوری داده‌ها و سنجش نظر کاربران و متخصصان پژوهش، از ابزار پرسش‌نامه محقق ساخت و پیمایش میدانی استفاده شده، هم‌چنین از نرم‌افزارهای SPSS و Microsoft Excel جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از پرسش‌نامه‌ها بهره گرفته شده است. تنظیم پرسش‌نامه اول که به منظور امتیازبندی عوامل محیطی تهیه و تدوین شد، ابتدا متغیرهایی مورد سؤال واقع شده‌اند و دربرگیرنده عوامل محیطی داخلی و خارجی مرتبط با حوزه مورد مطالعه باشد. بدین منظور فهرستی از گویه‌ها با توجه به چارچوب نظری و دسته‌بندی شاخص‌ها و متغیرها که در زمینه پژوهش حاضر انجام شده استخراج گردید. سپس به منظور شناسایی نقاط کلیدی قوت و ضعف داخل، فرصت‌ها و تهدیدات خارجی، جلسات متعددی با متخصصان و خبرگان برگزار شد و نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید مورد

کنکاش و تحلیل قرار گرفت و عمده‌ترین عوامل محیط داخلی و خارجی اثرگذار بر حوزه مورد مطالعه با توجه به داده‌های جمع‌آوری شده و نظرات خبرگان تعیین گردید که در نهایت این عوامل، گویه‌های پرسش‌نامه با طیف لیکرت را تشکیل دادند. پرسش‌نامه دوم نیز جهت تعیین ضریب اهمیت (وزن) عوامل محیطی (شاخص‌ها)، پس از شناسایی و انتخاب عوامل داخلی و خارجی و دسته‌بندی آن‌ها به چهار گروه (نقاط قوت، نقاط ضعف، تهدیدها و فرصت‌ها)، پرسش‌نامه کارشناسان مبتنی بر روش آنتروپی شانون جهت رتبه‌بندی و تعیین وزن شاخص‌ها تهیه و تدوین گردید که شامل ۹ شاخصه اصلی بوده است. این مسئله حائز اهمیت بوده است که شاخص‌ها با استفاده از نظرات کارشناسان وزن دهی و اولویت‌بندی گردند، تا بتوان در کنار در نظر گرفتن نظرات شهروندان از نظرات طیف کارشناسان نیز جهت تعیین راهبردها، بهره لازم گرفته شود.

محدوده مورد مطالعه و جامعه آماری این پژوهش در شهر همدان، چهار محله حاشیه‌نشین شامل خضر، حصار امام، مزدقینه و دیزج است که جمعیتی

تخصصی است و نیاز به دانش عمیق در زمینه مورد بحث دارد، بنابراین جهت وزن دهی شاخص‌های پژوهش که به‌عنوان عنصری اساسی در بیان یافته‌های تحقیق مطرح است با بهره‌گیری از نظرات کارشناسان و خبرگان به‌صورت پرسش‌نامه، به این مهم پرداخته شده است که در جامعه کارشناسان سعی شد که از کلیه کارشناسان و متخصصان موضوعی به‌طور سرشماری (۲۵ نفر) و به‌صورت جدول شماره ۲ نظرسنجی شود.

جدول ۲: ویژگی‌های کارشناسان

عنوان	تعداد(نفر)	متوسط سن	جنس	تحصیلات
متخصصان دانشگاهی و اساتید	۸	۶۰-۳۰	۶ مرد و ۲ زن	فوق لیسانس و دکتری
مدیران شهرداری و اداره راه و شهرسازی	۸	۵۰-۳۰	۵ مرد و ۳ زن	فوق لیسانس به بالا
کارشناسان شهرداری و راه و شهرسازی	۹	۵۰-۲۵	۴ مرد و ۴ زن	لیسانس به بالا

مأخذ: یافته‌های پژوهش

پرسش‌نامه شهروندان ۷۹۶/ است، از سویی آلفای کرونباخ محاسبه شده جهت پرسش‌نامه کارشناسان نیز ۸۱۲/ است، از آنجاکه ضریب آلفای کرونباخ حاصله در دو پرسش‌نامه شهروندان و کارشناسان بیش از ۷/ است، پایایی پرسش‌نامه مطلوب ارزیابی می‌شود.

بالغبر ۱۳۰۰۰۰ نفر را در خود جای داده‌اند. محاسبه حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران در جامعه آماری حاشیه‌نشینان در چهار محله ۳/۳۸۳ برآورد شد که در نهایت ۴۰۰ نفر به‌صورت نمونه‌گیری تصادفی انتخاب گردید که به تکمیل پرسش‌نامه طراحی شده خاص خود پرداخته‌اند. پژوهش حاضر با توجه به هدف پژوهش به شناسایی عوامل داخلی و عوامل خارجی موجود پرداخته و با ارزیابی استراتژی‌های ممکن، مناسب‌ترین و جذاب‌ترین آن را معرفی می‌نماید. از آنجاکه شناخت استراتژی

مقدار عددی به‌دست آمده (۱)، روایی محتوایی و شاخص روایی محتوایی پرسش‌نامه شهروندان و کارشناسان در این پژوهش مورد تأیید قرار گرفت و همچنین برای به دست آوردن پایایی پرسش‌نامه شهروندان و کارشناسان از آلفای کرونباخ بهره گرفته شده است که آلفای کرونباخ به‌دست آمده از

جدول ۳: مشخصات کلی پرسش‌نامه شهروندان و کارشناسان

عنوان	تعداد سؤالات	تعداد گویه‌ها	ضریب آلفا
پرسش‌نامه شهروندان	۶۲	۲۰	۷۹۶/.
پرسش‌نامه کارشناسان	۲۰	۹	۸۲۱/.

مأخذ: یافته‌های پژوهش

علاقه بندیان و قاسم‌آباد در شمال شهر و در ضلع شرقی نیز سیلو و پرسی گاز و مزدقینه و جاده فقیره، ۱۸ متری رسالت و ...، شهر همدان را در بر گرفته است. بنابراین بیشتر عرصه و مساحت فیزیکی شهر با این پدیده درگیر است و حدود ۱۷ محله با جمعیتی بالغبر ۲۰۰ هزار نفر را شامل می‌شود. وسعت جغرافیایی و حجم جمعیت ساکن در محلات حاشیه شهر همدان نشان می‌دهد که چقدر برای مدیریت شهری و نیروی انتظامی،

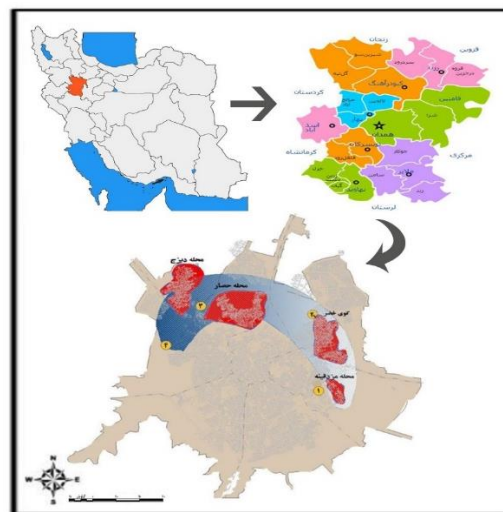
۳/۱ ویژگی‌های جغرافیایی قلمروی مورد مطالعه

کارشناسان و جامعه شناسان شهری معتقدند که حدود یک‌سوم جمعیت شهر همدان در حال حاضر در نقاط حاشیه اسکان پیدا کرده‌اند. محلات حاشیه شهر همچون هلالی از چرم‌سازی و منوچهری در غرب همدان تا دیزج و کوی مطهری گرفته تا حصار امام و اسلام‌آباد (شاه‌پسند) و علی‌آباد و محلات بزرگی چون خضر (خدر) مجیدآباد و کشتارگاه و

بلکه در بخش مسکن نیز کمبود شدیدی رنج می‌برد. محله دیزج نیز غربی‌ترین محله فقیرنشین شهر همدان محسوب می‌شود. می‌توان گفت تقریباً همه ساکنان این محله از نظر مالی در مضیقه هستند. وجود هسته روستایی، فقدان نظم در بافت، کمبود خدمات در سطح بافت، قطعات تفکیک کوچک و گسترش افقی از جمله خصلت‌های عمومی بافت کالبدی محله محسوب می‌گردد. از سویی خضر محله‌ای حاشیه‌نشین در شمال شرقی شهر همدان، از جمله محلاتی است که فاقد هسته روستایی است، بنابراین هسته و نطفه اول آن روی اراضی زراعی حاشیه شهر شکل گرفته است. در کوچه‌های محله با خانه‌هایی کوچک که با مصالح معمولی و اکثراً غیرقانونی ساخته شده‌اند و در آن‌ها خانواده‌هایی با جمعیت بالا و رو به رشد ساکن هستند، ترکیب قومی در این محله ۸۰/۶ درصد بومی استان همدان و مابقی از کرمانشاه، کردستان، زنجان، مرگ تهران، لرستان، اصفهان، مازندران و عشایر منطقه است که بیش از ۴۲ درصد آن‌ها بی‌سواد هستند (ارغوانی پناه و همکاران^۲، ۱۳۹۴).

حاشیه‌نشینی، مسئله‌ای بنیادینی باید تلقی شود (رویین‌تن^۱، ۱۳۹۷). از جمله مهم‌ترین محلات حاشیه‌نشین در شهر همدان شامل چهار محله: مزدقینه، حصار امام خمینی، دیزج و خضر هستند که از آن‌ها می‌توان به‌عنوان نمایندگان اصلی حاشیه‌نشینی در سطح شهر همدان نام برد که ویژگی‌های آن‌ها به‌عنوان شاخصه‌های اصلی حاشیه‌نشینی در همدان هستند.

محله مزدقینه در انتهای جنوب شرق شهر و در منطقه دو شهر همدان واقع شده است. بافت کالبدی محله در هسته مرکزی، بافتی کاملاً روستایی است. این سکونتگاه گونه خاصی از محلات فقیرنشین شهر را به وجود آورده که حاصل مهاجرت‌های درون استانی بوده و بافت اصلی آن نیز از ترکیبی روستایی تشکیل یافته است. از سویی محله حصار امام خمینی نیز از جمله محلات فقیرنشین شهر همدان محسوب می‌گردد که دارای هسته روستایی است، این محله نه‌تنها با کاستی شدیدی در زمینه دستیابی به خدمات روبروست،

شکل ۳: نقشه مکانی محله مورد مطالعه
مأخذ: (نگارندگان)

² Arghvanipناه et al

¹ Royin Tan

۴ یافته‌ها و بحث

در مرحله اول تحلیل یافته‌های پژوهش، با بهره‌گیری از اطلاعات و مطالعات میدانی، هم‌چنین پرسش‌نامه‌های تکمیل‌شده توسط شهروندان و کارشناسان، نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید هر چهار محله حاشیه‌نشین مورد بررسی تدوین گردیده و در ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی قرار گرفته‌اند که در ادامه گام به گام شرح داده شده است.

۴/۱ وزن دهی شاخص‌ها با استفاده از روش آنتروپی شانون

جهت تعیین راهبردها و اولویت‌بندی نوع راهبرد (استراتژی) اولویت‌دار در محلات مورد بررسی، علاوه بر نظرات شهروندان از طریق پرسش‌نامه، نیاز به نظرات کارشناسان نیز وجود دارد، از همین رو با بهره‌گیری از نظرات آن‌ها و وزن دهی هر یک از شاخص‌ها از طریق روش آنتروپی شانون جهت تعیین اهمیت هر یک از شاخص‌ها، سعی بر آن شده است از نظرات دو طیف شهروندان و کارشناسان بهره گرفته شود تا علاوه بر مشارکتی نمودن این روش بتوان با کمی نمودن آن، نتایج منطقی‌تر و اصولی‌تری را به دست آورد. در این پژوهش ۹ شاخص اصلی وجود داشته است که مورد

تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. سپس اطلاعات و داده‌های گردآوری شده برحسب نظرات کارشناسان و شهروندان، ضریب اهمیت آن‌ها محاسبه گردید و ضریب اهمیت هر عامل در رتبه‌های آن‌ها ضرب شده و امتیاز نهایی برای هر یک از گویه‌ها که بخشی از عوامل داخلی و خارجی هستند محاسبه گردید و در نهایت مجموع این رتبه‌ها برای عوامل داخلی و عوامل خارجی به دست آمد و از طریق این رتبه نهایی نوع راهبرد پیشنهادی برای محلات بکار گرفته شده است. بنابراین با توجه به نظرات ارائه شده و محاسبات انجام شده بر روی این نظرات به منظور اولویت‌بندی آن‌ها اقدام به تشکیل جدول ارزیابی عوامل داخلی^۱ و ارزیابی عوامل خارجی^۲ گردیده است که بیانگر ضریب اهمیت و رتبه و امتیاز نهایی هر یک از نقاط قوت، عوامل ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها از دیدگاه دو گروه پاسخ‌دهنده است، بنابراین پیش از ورود به بخش ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی و تعیین ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک لازم بوده است که شاخص‌ها با استفاده از نظرات کارشناسان وزن دهی و اولویت‌بندی گردند، در جدول شماره ۴، پس از محاسبه ماتریس داده‌های به دست آمده، وزن‌های نهایی محاسبه شده براساس نظر کارشناسان و با استفاده از روش وزن دهی آنتروپی شانون برای هر یک از شاخص‌ها مورد محاسبه قرار گرفته است:

^۲ EFE

^۱ IFE

جدول ۴: محاسبه وزن نهایی شاخص‌ها

شاخص‌ها	وزن	وزن نهایی
نظارت (سطح نظارت‌های طبیعی و غیررسمی - رسمی یا سازمان‌یافته - نظارت مکانیکی)	۰/۹۸۴	۰/۱۰۳
دسترسی (میزان خوانایی و تصویر آن، کنترل نفوذپذیری)	۰/۹۹۲	۰/۰۵۱
اجتماع مصوری سازمان‌ها (اعتمادسازی سازمان‌ها، توسعه انگیزش اجتماعی)	۰/۹۸۳	۰/۱۰۷
فعالیت - کارکرد (تنوع فعالیتی - کارکردی)	۰/۹۹	۰/۱۰
قلمروپایی (احساس مالکیت، دل‌بستگی، به مکان)	۰/۹۸۵	۰/۰۶۴
عدالت اجتماعی (مشارکت، امنیت، رضایتمندی، سطح فرهنگ و آگاهی جمعی)	۰/۹۷۳	۰/۱۰۵
زیرساخت اقتصادی (توسعه اقتصاد محلی)	۰/۹۸۲	۰/۰۲۷
کیفیت محیطی (خدمات‌رسانی و نگهداری از محیط، منظرسازی، فضای عمومی)	۰/۹۷۵	۰/۱۱۵
ساختار کدشی - واکنشی سازمان‌ها (مدیریت پیش از بروز جرم، آمادگی برای روبرویی با جرم، مدیریت در زمان شروع جرم (مدیریت بحران)، مدیریت پس از مهار جرم)	۰/۹۸	۰/۱۶۰
مجموع	۰/۱۵۶	۰/۱۲۹
Ej	۰/۹۸۴	۰/۱۰۳
Dj	۰/۰۱۶	۰/۱۰۷
Wj	۰/۱۰۳	۰/۰۵۱

مأخذ: یافته‌های پژوهش

(مشارکت، امنیت، رضایتمندی، سطح فرهنگ و آگاهی جمعی) از دیدگاه ۲۵ کارشناس از اهمیت بیشتری در جهت دستیابی به الگوهای راهبردی مؤثر بر پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی برخوردار است.

در انتها هریک از شاخص‌هایی که در پرسش‌نامه کارشناسان مطرح شده است، براساس اوزانی که در مدل آنتروپی شانون گرفته‌اند رتبه‌بندی شده‌اند. در جدول شماره ۵، این رتبه‌بندی را نشان می‌دهد، با توجه به این جدول شاخص عدالت اجتماعی

جدول ۵: اولویت‌بندی شاخص‌ها براساس نظر کارشناسان

رتبه شاخص	وزن شاخص براساس آنتروپی شانون	نام شاخص
۱	۰/۱۷۳	عدالت اجتماعی (مشارکت، امنیت، رضایتمندی، سطح فرهنگ و آگاهی جمعی)
۲	۰/۱۶۰	کیفیت محیطی (خدمات‌رسانی و نگهداری از محیط، منظرسازی، فضای عمومی)

۳	.۱۲۹	ساختار کنشی- واکنشی سازمان‌ها (مدیریت پیش از بروز جرم، آمادگی برای رویارویی با جرم، مدیریت در زمان شروع جرم (مدیریت بحران)، مدیریت پس از مهار جرم)
۴	.۱۱۵	زیرساخت اقتصادی (توسعه اقتصاد محلی)
۵	.۱۰۹	اجتماع محوری سازمان‌ها (اعتمادسازی سازمان‌ها، توسعه انگیزش اجتماعی)
۶	.۱۰۳	نظارت (سطح نظارت‌های طبیعی و غیررسمی- رسمی یا سازمان‌یافته- نظارت مکانیکی)
۷	.۰۹۶	قلمروپایی (احساس مالکیت، دل‌بستگی به مکان)
۸	.۰۶۴	فعالیت- کارکرد (تنوع فعالیتی- کارکردی)
۹	.۰۵۱	دسترسی (میزان خوانایی و تصویر آن، کنترل نفوذپذیری)

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در ستون (رتبه) با توجه به عالی یا معمولی بودن نقاط قوت به ترتیب رتبه ۴ یا ۳، هم‌چنین با توجه به جدی یا معمولی بودن هر یک از نقاط ضعف به ترتیب رتبه ۱ یا ۲ اختصاص داده شده است. در حالتی که میانگین کل امتیاز نهایی نقاط قوت و ضعف که از ضرب ضریب و رتبه حاصل می‌گردد بیش از ۲/۵ باشد، قوت‌های پیش رو بر ضعف‌های آن غلبه خواهند داشت و چنانچه این امتیاز کمتر از ۲/۵ باشد، نشانگر غلبه ضعف‌ها بر قوت‌ها خواهد بود. نتایج در جدول شماره ۶ ارائه شده است:

۴٫۲ ارزیابی عوامل داخلی^۱

در این مرحله، نقاط قوت و ضعف شناسایی شده در ستون‌های ماتریس ارزیابی عوامل داخلی قرار می‌گیرند. در جهت کامل شدن جدول تحلیل عوامل داخلی در ستون (ضریب اهمیت)، با در نظر گرفتن میزان اهمیت هر عامل و مقایسه این عوامل با یکدیگر، ضریب اهمیت بین صفر و یک به هر عامل تخصیص داده می‌شود. مقدار این ضرایب باید به‌گونه‌ای باشد که مجموع ضرایب عوامل، یک شود.

جدول ۶: ماتریس ارزیابی عوامل داخلی محلات حاشیه‌نشین

ردیف	عوامل داخلی	ضریب اهمیت	رتبه	امتیاز نهایی
S1	شناخت‌های عمومی نسبت به محیط اطراف در محله	.۰۲۳	۴	.۰۹۲
S2	میزان توجه ساکنان به مسائل و مشکلات	.۰۲۳	۳	.۰۶۹
S3	کنترل ورود و خروج و جلوگیری از ورود بزهکاران و مجرمان توسط گشت‌های پلیس	.۰۱۷	۳	.۰۵۱
S4	وضعیت شرایط روشنایی در محله	.۰۲۲	۳	.۰۶۶
S5	میزان رسیدگی به وضعیت بهداشت و جمع‌آوری زباله	.۰۲۷	۴	.۱۰۸
S6	میزان مشارکت در ارتقاء سطح امنیت	.۰۳۸	۳	.۱۱۴
S7	میزان همکاری خودجوش ساکنان جهت بهبود وضعیت محله	.۰۲۳	۳	.۰۶۹
S8	میزان حس نظارت و مراقبت خود بر محدوده مورد استفاده از محله	.۰۲۲	۳	.۰۶۶

^۱ IFE

S9	میزان مشارکت در رفع مشکلات ساکنین محله	./۰۳۷	۳	./۱۱۱
S10	میزان تجهیز فضاهای باز و بسته عمومی با امکانات و خدمات شهری مناسب	./۰۲۶	۳	./۰۷۸
S11	مشخص بودن حریم‌ها و محدوده‌های ورودی و خروجی در محله	./۰۱۶	۳	./۰۴۸
S12	میزان شناسایی افراد غریبه در فضاهای عمومی محله	./۰۱۵	۳	./۰۴۵
S13	وضعیت کاربری‌های متنوع در محله	./۰۲۱	۳	./۰۶۳
S14	میزان رضایت از خدمات حمل‌ونقل عمومی	./۰۳۶	۳	./۱۰۸
S15	میزان استفاده از تابلوها، علائم و نشانه‌ها در محله	./۰۲۶	۳	./۰۷۸
W1	وضعیت ارتکاب جرم در محله	./۰۴۰	۱	./۰۴۰
W2	میزان احساس امنیت ساکنین	./۰۳۹	۱	./۰۳۹
W3	وجود کاربری‌های شبانه‌روزی در بافت	./۰۲۶	۱	./۰۲۶
W4	میزان وجود نمادها و المان‌های خاطره‌انگیز در فضاهای باز و عمومی	./۰۲۲	۱	./۰۲۲
W5	بهره‌گیری از اراضی بایر جهت استفاده در پروژه‌ها	./۰۲۵	۱	./۰۲۵
W6	کیفیت فضاهای عمومی در محله	./۰۳۱	۱	./۰۳۱
W7	میزان استفاده از رسانه‌ها جهت انتقال اطلاعات و آگاهی‌سازی از وضعیت جرم خیزی	./۰۳۶	۱	./۰۳۶
W8	میزان وجود فضاهای عمومی و مکان‌های تجمع در محله	./۰۳۰	۱	./۰۳۰
W9	میزان رضایت از فضای کالبدی محله	./۰۳۵	۱	./۰۳۵
W10	ارتباط مردم با اعضای شورایی محلات	./۰۳۳	۱	./۰۳۳
W11	میزان برگزاری انواع مسابقات، جلسات و مراسم‌ها در محله	./۰۲۰	۱	./۰۲۰
W12	میزان حضور پذیری افراد در فضاهای عمومی محله	./۰۳۳	۲	./۰۶۶
W13	همانگی و یکپارچگی بصری (دیداری) ساختمان‌ها	./۰۲۹	۱	./۰۲۹
W14	میزان وجود پاتوق‌ها	./۰۲۱	۱	./۰۲۱
W15	میزان حس مالکیت ساکنین نسبت به محیط	./۰۲۱	۱	./۰۲۱
W16	وضعیت مراقبت و نگهداری از تجهیزات شهری	./۰۲۹	۲	./۰۵۸
W17	میزان فضا برای نشستن و تعاملات اجتماعی	./۰۲۸	۲	./۰۵۶
W18	مشارکت در ارتقا سطح فرهنگی محله	./۰۳۳	۲	./۰۶۶
W19	میزان رضایت از همسایگان	./۰۳۲	۲	./۰۶۴
W20	آموزش اجتماعی رفتارهای پرخطر به جوانان و دانش‌آموزان	./۰۳۱	۲	./۰۶۲
W21	استفاده از نگهبانان یا محافظان امنیتی در مناطق پرخطر همچون زمین‌های بایر و یا فضاهای گمشده (نقاط کور)	./۰۲۳	۲	./۰۴۶
W22	قابل‌رؤیت بودن و سادگی مسیرهای دسترسی	./۰۱۱	۲	./۰۲۲
	مجموع	۱	-	۲/۸۴۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش

۴٫۳ ارزیابی عوامل خارجی^۱

خارجی قرار می‌گیرند. مراحل تهیه این ماتریس نیز همانند ماتریس ارزیابی عوامل داخلی تکرار می‌گردد. جدول شماره ۷ نتایج این ماتریس را ارائه داده است:

در این مرحله نیز نقاط فرصت‌ها و تهدیدهای شناسایی شده در ستون‌های ماتریس ارزیابی عوامل

جدول ۷: ماتریس ارزیابی عوامل خارجی محلات حاشیه‌نشین

رتبه	ضریب اهمیت	عوامل خارجی	ردیف
۴	۰٫۰۴۳	تلاش پلیس برای شناسایی علل ایجاد جرم در محله	O1
۳	۰٫۰۴۲	سرعت عمل پلیس به هنگام رویارویی با جرم	O2
۴	۰٫۰۴۲	میزان در دسترس بودن و حضور به‌موقع پلیس	O3
۳	۰٫۰۴۱	میزان اطلاع‌رسانی و آگاهی سازی خطرات انجام جرم توسط پلیس	O4
۳	۰٫۰۳۹	میزان تلاش سازمان‌ها در بازگشت امور در سریع‌ترین زمان ممکن به شرایط قبل از بحران	O5
۴	۰٫۰۳۹	وضعیت ارائه به هنگام خدمات توسط سازمان‌های ذی‌ربط	O6
۳	۰٫۰۳۹	میزان اطلاع‌رسانی اماکن خطرپذیر توسط پلیس	O7
۳	۰٫۰۴۹	میزان پاسخگویی دستگاه‌های اجرایی به شهروندان	O8
۱	۰٫۰۳۴	میزان ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری جهت جذب سرمایه‌گذار در محله	T1
۱	۰٫۰۴۴	برخورد قاطع با مجرمین و خلافکاران	T2
۱	۰٫۰۳۴	میزان حمایت‌های مالی از نهادهای مردم محور	T3
۱	۰٫۰۳۸	میزان همکاری سازمان‌ها با یکدیگر در جهت پیشگیری از جرم	T4
۱	۰٫۰۳۳	اختصاص منابع مالی کافی به‌منظور رسیدگی به نمای ساختمان و اماکن مخروبه	T5
۲	۰٫۰۳۶	میزان مطلع سازی سازمان‌ها از برنامه‌های خود در جهت عدم تکرار جرم	T6
۱	۰٫۰۵۳	میزان مشارکت خواهی توسط سازمان‌ها	T7
۱	۰٫۰۳۶	مسئولیت‌پذیری دستگاه‌های مسئول به جهت مقابله با جرم	T8
۲	۰٫۰۳۶	میزان آگاهی سازی افراد از انواع مجازات انجام جرم توسط پلیس	T9
۲	۰٫۰۴۸	میزان همکاری نهادهای محلی با دستگاه‌ها	T10
۲	۰٫۰۳۵	میزان سطح آگاهی شهروندان از وظایف خود به هنگام رویارویی با جرم	T11
۱	۰٫۰۳۳	میزان توجه به ایجاد و توسعه نهادهای اقتصادی در محله	T12
۱	۰٫۰۴۶	میزان بهره‌گیری از نظرات شهروندان در تصمیم‌سازی‌ها	T13
۱	۰٫۰۳۵	میزان از بین بردن خلأهای بالفعل پس از وقوع جرم	T14
۲	۰٫۰۴۶	میزان پشتیبانی سازمان‌ها از نظرات ساکنین محلات	T15
۲	۰٫۰۳۵	وضعیت کنترل و رفع بحران توسط پلیس به هنگام شروع جرم	T16
۲	۰٫۰۴۴	میزان اعتماد عمومی به سازمان‌های درگیر در مسائل محلات	T17
-	۱	مجموع	۲/۰۷۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش

¹ EFE

۴٫۴ تجزیه و تحلیل عوامل داخلی و خارجی

حاشیه‌نشین مورد بررسی، بیانگر این مطلب است که میانگین امتیازات نهایی به دست آمده برای عوامل داخلی برابر با ۲/۸۴۲ و برای عوامل خارجی برابر با ۲/۰۷۲ است.

در این بخش با جمع‌بندی نتایج حاصل از ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و خارجی محلات

جدول ۸: امتیازات نهایی به دست آمده از عوامل داخلی و خارجی

عوامل مورد بررسی	مجموع امتیازات نهایی
عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها)	۲/۸۴۲
عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها)	۲/۰۷۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش

که بر روی محور Y ها نشان داده می‌شود. در ماتریس استراتژی‌ها و اولویت‌های اجرایی، این نمرات در یک طیف دوبخشی قوی (۲/۵ تا ۴) و ضعیف (۱ تا ۲/۵) طبقه‌بندی می‌گردند. در این ماتریس چنانچه موقعیت محلات مورد مطالعه از نظر نمرات عوامل خارجی و داخلی در ناحیه اول نمودار واقع گردند، استراتژی تهاجمی^۱ بدین معنا که: استفاده از توانمندی‌ها برای استفاده از فرصت‌ها، اگر در ناحیه دوم قرار گیرند، استراتژی رقابتی^۲ به معنای: بهبود سیستم‌های درونی با استفاده از فرصت‌های بیرونی، چنانچه در خانه سوم قرار گیرند، استراتژی محافظه‌کارانه^۳ بدان معنا که: بهبود شرایط محیطی با استفاده از توانمندی‌ها و در نهایت اگر در ناحیه چهارم باشد استراتژی تدافعی^۴ به معنای: کاهش نقاط ضعف و پرهیز از تهدیدها پیشنهاد می‌گردد. در شکل شماره ۴، ماتریس با استفاده از ماتریس عوامل داخلی و خارجی و استقرار امتیازات ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و خارجی بر روی آن، موقعیت استراتژیک محلات مشخص گردیده است.

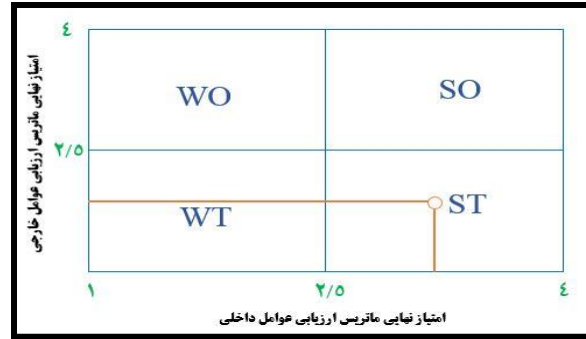
از سویی با نگاهی به جدول فوق که امتیازات نهایی به دست آمده از عوامل داخلی و خارجی محلات حاشیه‌نشین هست، می‌توان نتایج را این‌گونه تفسیر نمود، امتیاز به دست آمده از ماتریس ارزیابی داخلی برابر است با (۲/۵ > ۲/۸۴۲) است، بیانگر آن است قوت‌های موجود بر ضعف‌ها غلبه دارند. همچنین امتیاز نهایی کسب شده از ماتریس عوامل خارجی (۲/۰۷۲ < ۲/۵) است که تهدیدات در این محلات می‌تواند بر فرصت‌ها غلبه می‌کنند.

۴٫۵ ماتریس عوامل داخلی و خارجی

در شکل شماره ۴، ماتریس استراتژی‌ها و اولویت‌های اجرایی، بخش‌های مختلف سیستم را به صورت نمودار در ۴ قسمت قرار می‌دهد. بررسی‌های قبل و بعد از تهیه ماتریس، چنین امکانی را به وجود می‌آورد که اثرات مورد انتظار تصمیمات استراتژیک بر سیستم پیش‌بینی گردد. این ماتریس براساس استقرار داده‌ها در دو بعد اصلی تشکیل می‌گردد: ۱- جمع امتیاز نهایی ماتریس ارزیابی عوامل داخلی که بر روی محور X ها نمایش داده می‌شود. ۲- جمع امتیاز نهایی ماتریس ارزیابی عوامل خارجی

³ WO
⁴ WT

¹ SO
² ST

شکل ۴: ماتریس نوع استراتژی اتخاذ شده در محلات حاشیه‌نشین مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش

همدان است. از سویی در این پژوهش سعی می‌گردد سایر استراتژی‌ها نیز جهت کامل و بهتر بیان شدن تحلیل‌های به‌دست‌آمده بیان گردد. طبق آنچه بیان شد، استراتژی‌های رقابتی، استراتژی تهاجمی، استراتژی محافظه‌کارانه و استراتژی تدافعی با بهره‌گیری از مدل SWOT تدوین شده و در جدول شماره ۹ ارائه گردیده است.

همان‌گونه که در شکل شماره ۴، مشاهده می‌گردد، نوع استراتژی محلات حاشیه‌نشین مورد مطالعه مشخص شده است که بر این مبنا این استراتژی به‌صورت استراتژی رقابتی است که باید در این محلات این استراتژی در اولویت قرار گیرد، به عبارتی این استراتژی، استراتژی بهینه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در محلات حاشیه‌نشین شهر

جدول ۹: استراتژی‌های محلات حاشیه‌نشین مورد بررسی

نوع استراتژی	ردیف	استراتژی
استراتژی رقابتی	ST1	بهره‌گیری از نظرات ساکنین و اعضای شورای محلات (مشارکت اجتماعی) در تهیه طرح‌های امنیتی - محیطی که با نظارت متخصصین امر اجرا و عملیاتی گردد.
	ST2	تأکید بر جلب اعتماد عمومی و در اولویت قرار دادن انتظارات و مطالبات عمومی، این امر منجر به جرم‌زدایی و کاهش جرم‌انگاری‌های غیرضروری و نظارت و پاسخگو نمودن متولیان طرح‌های ضربتی می‌شود.
	ST3	برقراری بستر مناسب اقتصادی در جهت ایجاد اشتغال پایدار، همچون توسعه و گسترش نهادها و بنگاه‌های اقتصادی فعال از طریق پرداخت تسهیلات حمایتی و اشتغال‌زا به ساکنین و متقاضیان کار و معافیت‌های قانونی به متقاضیان و حمایت از مشاغل خانگی
	ST4	افزایش رضایت عمومی شهروندان از طریق ارتقای سطح مسئولیت‌پذیری و عمل‌گرایی دستگاه‌ها نسبت به خواسته‌های آنان و دوری‌گزینی از وعده‌های ناکارآمد و غیرقابل اجرا
	ST5	ایجاد یک مرکز خودگردان جمعی جهت تشکیل نهادهای مدیریتی مردمی (شورایاری محلات، سازمان‌های مردم‌نهاد) برای حل مسائل مرتبط با جرم و جنایت موجود در محله که سازمان‌های نام‌برده می‌توانند به‌عنوان بازوی اجرایی عمل کنند و با کمترین هزینه، مشارکت اجتماعی مردم را جلب نمایند.
	ST6	تقویت همکاری میان سازمانی در جهات مختلف و افزایش سطح هماهنگی و هم‌افزایی دستگاه‌ها با یکدیگر از طریق تدوین قوانین و راهکارهای منسجم،

کارآمد، هماهنگ و به‌دوراز موازی کاری در راستای حل مسائل و مشکلات شهروندان		
تقویت مهارت‌های فنی، انسانی و ادراکی دستگاه‌های مسئول (همچون پلیس انتظامی و...) در زمینه آگاهی سازی، کنترل، رفع بحران و برخورد قاطع با مجرمین	ST7	
تدوین برنامه جامع، هدفمند و منحصر به فرد جهت ایجاد بستر محیطی مناسب و توسعه زیرساخت‌های بنیادین محلات حاشیه‌نشین	ST8	
بازنگری بر طراحی فیزیکی محلات حاشیه‌نشین در تهیه طرح‌های بالادستی (نقشه‌های جامع و تفصیلی)، که در آن پیش‌بینی استقرار نهادهای نظارتی و انتظامی (پاسگاه‌های ثابت و سیار)، پرهیز از طراحی فضاهای فرعی و پرت در پارک‌ها، افزایش روشنایی در شب، کنترل دسترسی و دستیابی به ورودی‌ها و خروجی‌ها، تا امکان نظارت همگانی و قرارگیری در معرض دید فراهم شود.	SO1	
شفافیت و پاسخ‌گویی در مدیریت محلات شهری از طریق ایجاد سامانه‌های جامع و یکپارچه اطلاعات (جمعیتی، اقتصادی، امنیتی و...) محلات حاشیه‌نشین به منظور رصد چالش‌ها، مسائل و مشکلات موجود می‌تواند در بهره‌گیری از الگوهای مدیریت شهری بهینه در حوزه پیشگیری از جرم یاری نموده تا پاسخ‌گویی مناسبی به شهروندان در خصوص وقایع رخ داده داشته باشد، این امر موجب اطمینان خاطر شهروندان از تغییر و تحولات محلات و کاهش وقوع جرم می‌شود.	SO2	
استفاده از ظرفیت‌های فناوری-ارتباطی همچون پویاسازی دولت الکترونیک در راستای انتقال اطلاعات و آگاه ساختن مردم از وضعیت موجود امنیتی محلات، چالش‌های موجود و راهکارهای آن‌ها و نیز همکاری ساکنان در اداره بهتر امور که بستر لازم را به منظور ارتباط مؤثر بین شهروندان و دستگاه‌های مسئول ایجاد می‌کند.	SO3	استراتژی تهاجمی
تربیت نیروی انسانی مجرب، ماهر و متخصص به منظور افزایش سرعت عمل دستگاه‌های مسئول در امور مربوطه جهت تقویت سطح آسایش و آرامش محیطی در سطح محلات	SO4	
گسترش سطح هم‌اندیشی دستگاه‌های مسئول (پلیس و...) با شهروندان جهت شناسایی جرائم غالب در سطح محلات، ارائه راهکارهای پیشنهادی آنان در جهت مقابله با جرائم و بهره‌گیری از راهکارها با قابلیت اجرایی	SO5	
افزایش میزان نظارت‌های مردمی و پلیس انتظامی در مناطق برخوردار از پتانسیل جرم خیزی، تا این مناطق از رفت‌وآمدهای مردمی و انتظامی چه پیاده و سواره بهره‌مند شده و عرصه‌ای برای تعاملات اجتماعی شوند.	SO6	
حفظ، احیاء و اعتلای موقعیت‌های فضایی و بناهای تاریخی - مذهبی جهت ارتقای هویت تاریخی، فرهنگی و مذهبی در راستای کاهش وقوع جرائم و افزایش امنیت اجتماعی	WO1	استراتژی محافظه‌کارانه
آگاهی بخشی به ساکنان محلات نسبت به مفاهیم و اصول طراحی محیطی از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی (یادگیری روش‌های جدید در رابطه با وقوع جرم)	WO2	

و در نظر گرفتن برنامه‌های تشویقی که سبب افزایش مشارکت آنان در پیاده‌سازی این اصول، احساس تعلق خاطر آنان، نظارت و نگهداشت محیط، جلوگیری از ورود مجرمان و دشوار نمودن مسیر ارتکاب جرم می‌گردد.		
بازنگری بنیادین در میزان تخصیص منابع مالی ویژه فضاهای عمومی محلات حاشیه‌نشین با هدف بهبود تجهیزات و زیرساخت‌های شهری همچون ایجاد فضاهای سبز، پاتوق‌ها، مراکز خرید، رستوران، سینما، بازار و... که منجر به افزایش حضور ساکنان در محلات، ارتقای سطح زندگی آنان و کاهش میزان پتانسیل‌های جرم خیزی می‌شود.	WO3	
تقویت حس تعلق و دل‌بستگی به مکان میان شهروندان از طریق تلاش مضاعف سازمان‌های دولتی و مردمی در برآوردن نیازهای شهروندان و ایجاد تصویر ذهنی مناسب از محلات	WO4	
آسیب‌شناسی دقیق و مدون هسته‌های اصلی شکل‌گیری جرم در محلات با سهیم نمودن و نظرخواهی از ساکنان درگیر در مسائل جرم و جنایت محلات حاشیه‌نشین	WO5	
هدفمند کردن گشت‌های پلیس قابل‌رؤیت به‌منظور نظارت بیشتر در نواحی کم‌رفت‌وآمد و مکان‌های آسیب‌پذیر که افزایش میزان تردد در آن‌ها می‌تواند از بالا رفتن ظرفیت مناطق در جرم خیزی بکاهد.	WO6	
حذف فضاهای بدون استفاده و فاقد مالکیت شخصی همچون زمین‌های بایر (Lost Space) و استفاده از این‌گونه فضاها برای ایجاد کسب‌وکارهای جدید (اشتغال‌زایی) که منجر به تقویت اوضاع اقتصادی ساکنان شده و این موضوع موجب کاهش جرم و افزایش امنیت محیط می‌گردد.	WO7	
افزایش سطح تعاملات میان اهالی و شورایاری محلات از طریق برگزاری جلسات هم‌اندیشی و بهره‌گیری از نظرات آنان جهت انتقال به سازمان‌های مرتبط	WT1	استراتژی تدافعی
ارائه تسهیلات و ضوابط تشویقی به شهروندان به‌منظور نوسازی و بهسازی ساختمان‌های فرسوده با حمایت بخش دولتی (وزارت راه و شهرسازی) و در نظر گرفتن ردیف اعتبار ویژه که منجر به نگهداشت ساکنان در سطح محلات و درنهایت کاهش حضور مجرمان می‌گردد.	WT2	
تأکید بر استفاده بهینه از ظرفیت‌هایی مانند تعامل و هماهنگی بخش‌های مختلف دولتی و مردم برای برآورده کردن نیازمندی‌های خدماتی و امنیتی نهادهای محلی به‌منظور افزایش همکاری آنان در اجرای برنامه‌های آینده و یکپارچه‌سازی تصمیمات اتخاذشده در حوزه پیشگیری محیطی از جرم	WT3	
در نظر گرفتن تسهیلات و ضوابط تشویقی و ترغیب‌کننده لازم جهت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در زمینه ایجاد فعالیت‌های اشتغال‌زا از طریق اعطای معافیت‌های قانونی و پرداخت تسهیلات حمایتی	WT4	
تنوع‌بخشی کارکردی جهت معرفی خصوصیات بارز فرهنگی، آداب‌ورسوم، آشنایی بیشتر اهالی با یکدیگر و... با هدف افزایش سطح فرهنگی و دل‌بستگی به مکان افراد در محلات	WT5	

تقویت عناصر مهم کالبدی- فضایی به‌عنوان عناصر و نشانه‌های شهری باهدف افزایش حس تعلق شهروندان	WT6	
اختلاط و سازگاری مناسب کاربری‌ها با یکدیگر و محافظت - بازسازی فضاهای آسیب‌پذیر در جهت اهداف بنیادین پیشگیری محیطی از جرم	WT7	
تقویت بنیه علمی متخصصان حوزه پیشگیری از جرم با بهره‌گیری از کتاب جامع پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی (از نظریه تا کاربرد) به‌منظور پیاده‌سازی مطالب آموخته‌شده در عملیات پیشگیری	WT8	
بستر زدایی کالبدی همچون طراحی نامناسب محیط؛ کوچه‌های کم‌رفت‌وآمد، خانه‌های خالی مسکونی و ساختمان‌های متروکه (نیمه‌کاره و رهاشده) موجب فعالیت‌های ارتکاب به جرم می‌شود، از همین رو با شناسایی و پیگیری این‌گونه موارد توسط سازمان‌های مسئول به‌منظور مقابله با این مشکل، می‌تواند راهکاری شایسته در کاهش و دشوار ساختن فرصت‌های ارتکاب به جرم باشد.	WT9	

مأخذ: یافته‌های پژوهش

تحلیلی ماتریس عوامل داخلی و ماتریس عوامل خارجی که در اثر اجرای تکنیک SWOT به‌دست آمده‌اند، ورودی‌های تحلیل برنامه‌ریزی استراتژیک کمی هستند (غلامی تروجانی و حدیقی،^۲ ۱۳۹۵). در این مرحله از تحقیق برای تهیه ماتریس مذکور مراحل ذیل انجام می‌شود: ۱- ابتدا با توجه به تحلیل‌های پیشین و بررسی ماتریس SWOT، کلیه استراتژی‌های پیشنهادی و قابل‌قبول در ردیف بالای ماتریس برنامه‌ریزی فهرست می‌شود. ۲- برای تعیین جذابیت هر استراتژی در یک مجموعه از استراتژی‌ها، بنا به اهمیت و میزان اثری که بر هر یک از عوامل محیطی دارند نمره جذابیت^۳ تعیین می‌گردد. ۳- معیار نمره دهی برای جذابیت به شرح زیر خواهد بود که این نمره نهایتاً در ضریب مربوط به هر یک از عوامل ضرب می‌گردد تا نمره جذابیت نسبی کل^۴ مربوط به هر یک از استراتژی‌ها برای هر کدام از عوامل به دست آید (Bartuskova et al., 2015).

جدول ۱۰: معیار نمره دهی برای جذابیت

امتیاز	شرح
۱	جذاب نیست.
۲	تا حدودی جذاب است.

۴٫۶ تهیه ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژی!؛ مرحله تصمیم‌گیری و اولویت‌بندی راهبردها (استراتژی‌ها)

پس از تدوین استراتژی‌های مناسب در ارتباط با پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در محلات حاشیه‌نشین شهر همدان، برای دستیابی به مهم‌ترین استراتژی‌ها و اولویت‌بندی آن‌ها و یا به‌عبارت‌دیگر مشخص نمودن استراتژی‌های بسترساز از ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژیک بهره گرفته شده است. این تکنیک یک روش تحلیلی است که برای شناسایی بهترین استراتژی‌ها (راهبردها) بر مبنای وضعیت عوامل داخلی و خارجی به‌دست آمده به کار می‌رود. به‌عبارت‌دیگر از ماتریس QSPM در مرحله تصمیم‌گیری استراتژیک و بر پایه تحلیل‌های پیشین استفاده می‌گردد. نتایج

³ AS
⁴ TAS

¹ QSPM
² Gholami Trojani & Hadighi

۳	در حد قابل قبولی جذاب است.
۴	بسیار جذاب است.

مأخذ: (Bartuskova et al., 2015)

ضعف، فرصت و تهدید موردسنجش قرار گرفته است، به این صورت که بیشترین نمره جذابیت ۴ و کمترین نمره جذابیت ۱ را به خود اختصاص داده است، این نمره در ضریب اهمیت عوامل ضرب شده و نمره نهایی می‌گیرد مجموع این نمره برای هر استراتژی نمره جذابیت آن را نشان می‌دهد. نتایج نشانگر آن است که در میان استراتژی‌های رقابتی موردبررسی، به ترتیب قرارگیری استراتژی‌های ۱- بهره‌گیری از نظرات ساکنین و اعضای شورای محلات (مشارکت اجتماعی) در تهیه طرح‌های امنیتی- محیطی که با نظارت متخصصین امر اجرا و عملیاتی گردد، ۲- تقویت مهارت‌های فنی، انسانی و ادراکی دستگاه‌های مسئول (همچون پلیس انتظامی و...) در زمینه آگاهی‌سازی، کنترل، رفع بحران و برخورد قاطع با مجرمین و ۳- تدوین برنامه جامع، هدفمند و منحصر به فرد جهت ایجاد بستر محیطی مناسب و توسعه زیرساخت‌های بنیادین محلات حاشیه‌نشین دارای بیشترین جذابیت هستند، که در جدول شماره ۱۱، به بررسی هر یک پرداخته شده است.

۴- در انتها مجموع نمره‌های جذابیت مربوط به هر یک از استراتژی‌ها محاسبه می‌گردد (Bartuskova et al., 2015). براساس نتایج حاصل از ارزیابی عوامل خارجی و داخلی با بهره‌گیری از ماتریس QSPM می‌توان جذابیت نسبی هر یک از استراتژی‌ها را مشخص نمود. بررسی‌های ذیل میزان مطلوبیت یا درجه اولویت اجرای هر راهبرد را از نظر تمامی عوامل داخلی و خارجی مجموعه تحت بررسی را موردسنجش قرار می‌دهد و با تعیین اثرات تجمعی هر یک از عوامل (داخلی و خارجی) جذابیت نسبی هر یک از راهبردها تعیین می‌گردد. از آنجایی که این پژوهش به بررسی هر یک از ۴ استراتژی پرداخته است، از این رو حجم و تعداد جداول ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژیک آن زیاد است. به همین منظور خلاصه‌ای از هر یک از ماتریس‌ها در ادامه ارائه گردیده است.

۴٫۷ تهیه ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژی^۱ با بهره‌گیری از استراتژی‌های رقابتی^۲

در این بخش از بررسی استراتژی‌های رقابتی اتخاذشده، استراتژی‌ها با هریک از نقاط قوت،

جدول ۱۱: ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژی با بهره‌گیری از استراتژی‌های رقابتی

ST8	ST7	ST6	ST5	ST4	ST3	ST2	ST1	عوامل داخلی و خارجی
.۰۶۶۹	.۰۴۷۱	.۰۶۸۲	.۰۹۸۴	.۰۵۶۸	.۰۸۲۴	.۰۵۵۶	۱/۰۴۴	S
۱/۲۰۱	۱/۱۲۶	۱/۰۴۳	۱/۷۳۵	.۰۹۳۴	۱/۲۰۵	۱/۰۴۶	۱/۳۶۹	W
۱/۲۲	.۰۵	.۰۳۳۴	.۰۵۸۸	.۰۵۴۴	.۰۸۷۸	.۰۵۴۹	.۰۵۸۴	O
۱/۶۰۶	۱/۱۵۴	۱/۶۶۳	۱/۳۷۷	۱/۵۷۴	۱/۶۳۵	۱/۱۲۲	۱/۷۲۲	T
۴/۶۹۶	۳/۲۵۱	۳/۷۲۲	۴/۶۸۴	۳/۶۲۰	۴/۵۴۲	۳/۲۷۳	۴/۷۱۹	مجموع

مأخذ: یافته‌های پژوهش

² ST

¹ QSPM

امنیتی محلات، چالش‌های موجود و راهکارهای آن‌ها و نیز همکاری ساکنان در اداره بهتر امور که بستر لازم را به منظور ارتباط مؤثر بین شهروندان و دستگاه‌های مسؤول ایجاد می‌کند ۲- گسترش سطح هم‌اندیشی دستگاه‌های مسؤول (پلیس و...) با شهروندان جهت شناسایی جرائم غالب در سطح محلات، ارائه راهکارهای پیشنهادی آنان در جهت مقابله با جرائم و بهره‌گیری از راهکارها با قابلیت اجرایی و ۳- افزایش میزان نظارت‌های مردمی و پلیس انتظامی در مناطق برخوردار از پتانسیل جرم‌خیزی، تا این مناطق از رفت‌وآمدهای مردمی و انتظامی چه پیاده و سواره بهره‌مند شده و عرصه‌ای برای تعاملات اجتماعی شوند، هستند که در جدول شماره ۱۲، به بررسی هریک پرداخته شده است.

۴٫۸ تهیه ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژی^۱ با بهره‌گیری از استراتژی‌های تهاجمی^۲

در این بخش از بررسی استراتژی‌های تهاجمی به‌دست‌آمده نیز همانند استراتژی رقابتی، استراتژی‌های تدوین‌شده با هر یک از نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید موردسنجش قرارگرفته است و نمره جذابیت هر یک از استراتژی‌ها به دست آمده است، به‌طوری که نتایج به‌دست‌آمده نشان از سطح جذابیت و یا درجه اولویت بالاتر استراتژی‌های ۱- استفاده از ظرفیت‌های فناوری-ارتباطی همچون پویاسازی دولت الکترونیک در راستای انتقال اطلاعات و آگاه ساختن مردم از وضعیت موجود

جدول ۱۲: ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژی با بهره‌گیری از استراتژی‌های تهاجمی

SO6	SO5	SO4	SO3	SO2	SO1	عوامل داخلی و خارجی
۰/۶۷۶	۰/۹۳۹	۰/۴۹۲	۰/۳۷۲	۰/۶۳۲	۰/۸۲	S
۱/۲۲۱	۱/۱۲۲	۰/۹۴۵	۱/۵۰۴	۱/۲۸۵	۱/۳۴	W
۰/۶۳۳	۰/۴۵۱	۰/۴۳۲	۰/۴۷۱	۰/۵۸۸	۰/۸۴۴	O
۱/۸۴۲	۰/۸۴۵	۱/۷۷۱	۱/۲۱۲	۱/۱۸۹	۱/۵۱۳	T
۴/۳۲۸	۳/۳۵۷	۳/۶۴۰	۳/۵۵۹	۳/۶۹۴	۴/۵۱۷	مجموع

مدون هسته‌های اصلی شکل‌گیری جرم در محلات با سهیم نمودن و نظرخواهی از ساکنان درگیر در مسائل جرم و جنایت محلات حاشیه‌نشین ۲- تقویت حس تعلق و دل‌بستگی به مکان میان شهروندان از طریق تلاش مضاعف سازمان‌های دولتی و مردمی در برآوردن نیازهای شهروندان و ایجاد تصویر ذهنی مناسب از محلات و ۳- هدفمند کردن گشت‌های پلیس قابل‌رؤیت به‌منظور نظارت بیشتر در نواحی کم رفت‌وآمد و مکان‌های آسیب‌پذیر که افزایش میزان تردد در آن‌ها می‌تواند از بالا رفتن ظرفیت مناطق در جرم‌خیزی بکاهد، به‌ترتیب قرارگیری دارای بیشترین و بالاترین

۴٫۹ تهیه ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژی^۳ با بهره‌گیری از استراتژی‌های محافظه‌کارانه^۴

جهت بررسی استراتژی‌های محافظه‌کارانه حاصل از تجزیه‌وتحلیل‌های انجام‌گرفته در مراحل قبل در این پژوهش، این استراتژی‌ها از نظر تمامی عوامل داخلی و خارجی مجموعه تحت بررسی موردسنجش قرار گرفت و با تعیین اثرات تجمعی هر یک از عوامل (داخلی و خارجی) جذابیت نسبی هر یک از راهبردها تعیین گردید. از همین رو، یافته‌های حاصله نشانگر آن است که استراتژی‌های ۱- آسیب‌شناسی دقیق و

³ QSPM

⁴ WO

¹ QSPM

² SO

جذابیت و اولویت، هستند که در جدول شماره ۱۳، به بررسی هریک پرداخته شده است.

جدول ۱۳: ماتریس کمی برنامه ریزی استراتژی با بهره گیری از استراتژی های محافظه کارانه

WO7	WO6	WO5	WO4	WO3	WO2	WO1	عوامل داخلی و خارجی
.۴۹۲	.۴۲۳	.۶۵۱	.۴۷۶	.۷۷۲	.۷۷۲	.۴۱	S
۱/۰۶۶	۱/۱۳۵	.۸۵۲	۱/۰۰۱	۱/۳۰۶	.۹۳۱	۱/۲۸۷	W
۱/۰۴۴	۱/۱۳۳	.۵۵۹	۱/۰۹۴	.۴۸۱	.۷۷	.۶۱۳	O
۱/۶۹۴	۱/۴۳۲	۱/۳۸	۱/۳۴۵	۱/۸۰۷	۱/۷۸۵	۱/۳۷۱	T
۴/۲۹۶	۴/۱۲۳	۳/۴۴۲	۳/۹۱۶	۴/۳۶۶	۴/۲۵۸	۳/۶۸۱	مجموع

مأخذ: یافته های پژوهش

مرتبط، ۲- تأکید بر استفاده بهینه از ظرفیت هایی مانند تعامل و هماهنگی بخش های مختلف دولتی و مردم برای برآورده کردن نیازمندی های خدماتی و امنیتی نهادهای محلی به منظور افزایش همکاری آنان در اجرای برنامه های آینده و یکپارچه سازی تصمیمات اتخاذ شده در حوزه پیشگیری محیطی از جرم و ۳- تقویت بنیه علمی متخصصان حوزه پیشگیری از جرم با بهره گیری از کتاب جامع پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی (از نظریه تا کاربرد) به منظور پیاده سازی مطالب آموخته شده در عملیات پیشگیری، به ترتیب قرارگیری دارای بالاترین سطح جذابیت هستند که در جدول شماره ۱۴، به بررسی هر یک پرداخته شده است.

۴/۱۰ تهیه ماتریس کمی برنامه ریزی استراتژی با بهره گیری از استراتژی های تدافعی^۱

در بررسی آخرین نوع از استراتژی های چهارگانه، استراتژی های تدافعی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که همانند ۳ استراتژی مورد بررسی قرار گرفته شده در این استراتژی نیز با بهره گیری هر یک از نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید، نمره جذابیت استراتژی ها مورد سنجش واقع گردید. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که استراتژی های ۱- افزایش سطح تعاملات بین اهالی و شورایاری محلات از طریق برگزاری جلسات هم اندیشی و بهره گیری از نظرات آنان جهت انتقال به سازمان های

جدول ۱۴: ماتریس کمی برنامه ریزی استراتژی با بهره گیری از استراتژی های تدافعی

WT9	WT8	WT7	WT6	WT5	WT4	WT3	WT2	WT1	عوامل داخلی و خارجی
.۶۹۶	.۳۷۲	.۷۴۹	.۴۳۵	.۳۷۲	.۳۷۲	.۵۳۸	.۶۳۸	.۴۲۴	S
.۸۱۲	.۸۳۸	۱/۱۵۳	۱/۰۲۷	.۸۳۴	.۷۱۵	۱/۴۰۲	۱/۱۷۶	۱/۲۹۸	W
.۶۲۶	.۵	.۵۱۹	.۵۴۹	.۵۴۹	.۵۹۸	.۷۱۵	.۶۳۷	.۵۹۸	O
۱/۰۷۹	۱/۲۰۹	۱/۴۰۳	۱/۰۳۷	۱/۴۸۶	۱/۵۲۶	۱/۳۴۲	۱/۷۳۸	۱/۰۹۸	T
۳/۲۱۳	۲/۹۱۹	۳/۸۲۴	۳/۰۴۸	۳/۲۴۱	۳/۲۱۱	۳/۹۹۷	۴/۱۸۹	۳/۴۱۸	مجموع

مأخذ: یافته های پژوهش

^۱ WT

۴،۱۱ تهیه ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژی^۱ با بهره‌گیری از استراتژی‌های چهارگانه^۲

قاطع با مجرمین،^۳ تدوین برنامه جامع، هدفمند و منحصربه‌فرد جهت ایجاد بستر محیطی مناسب و توسعه زیرساخت‌های بنیادین محلات حاشیه‌نشین،^۴ تأکید بر جلب اعتماد عمومی و در اولویت قرار دادن انتظارات و مطالبات عمومی، این امر منجر به جرم‌زدایی و کاهش جرم‌انگاری‌های غیرضروری و نظارت و پاسخگو نمودن متولیان طرح‌های ضربتی می‌شود،^۵ افزایش رضایت عمومی شهروندان از طریق ارتقای سطح مسئولیت‌پذیری و عمل‌گرایی دستگاه‌ها نسبت به خواسته‌های آنان و دوری‌گزینی از وعده‌های ناکارآمد و غیرقابل اجرا و^۶ ایجاد یک مرکز خودگردان جمعی جهت تشکیل نهادهای مدیریتی مردمی (شورایاری محلات، سازمان‌های مردم‌نهاد) برای حل مسائل مرتبط با جرم و جنایت موجود در محله که سازمان‌های نام‌برده می‌توانند به‌عنوان بازوی اجرایی عمل کنند و با کمترین هزینه، مشارکت اجتماعی مردم را جلب نمایند، به ترتیب قرارگیری دارای بالاترین سطح جذابیت و اولویت میان استراتژی‌ها هستند، لازم به ذکر است، استراتژی‌های مذکور از طیف استراتژی‌های رقابتی هستند که خود مؤید اهمیت این نوع استراتژی در محلات موردبررسی است. در جداول شماره ۱۵ و ۱۶، به بررسی و اولویت‌بندی استراتژی‌ها (راهبردها) در پژوهش حاضر پرداخته شده است.

براساس نتایج حاصل از ارزیابی عوامل داخلی و خارجی این پژوهش، مشخص گردید موقعیت قرارگیری استراتژی‌ها به‌دست‌آمده در این تحقیق، موقعیت رقابتی است، به‌طوری که این مسأله با تهیه و بررسی ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژی چهارگانه نیز به اثبات رسید و پس از تجزیه و تحلیل‌های به‌عمل‌آمده نمره جذابیت هر یک از استراتژی‌ها به دست آمد و جذابیت نسبی هر یک محاسبه گردید که نشان از سطح جذابیت و اولویت هر یک از استراتژی‌ها جهت افزایش سطح مقابله با جرم از طریق طراحی محیطی در محلات حاشیه‌نشین شهر همدان است. یافته‌های به‌دست‌آمده از بررسی استراتژی‌های چهارگانه نشان‌دهنده آن است که استراتژی‌های ۱- بهره‌گیری از نظرات ساکنین و اعضای شورای محلات (مشارکت اجتماعی) در تهیه طرح‌های امنیتی - محیطی که با نظارت متخصصین امر اجرا و عملیاتی گردد،^۲ - تقویت مهارت‌های فنی، انسانی و ادراکی دستگاه‌های مسئول (همچون پلیس انتظامی و...) در زمینه آگاهی‌سازی، کنترل، رفع بحران و برخورد

جدول ۱۵: اولویت‌بندی ماتریس QSPM برای راهبردهای چهارگانه SWOT

امتیاز نهایی	استراتژی	ردیف	امتیاز نهایی	استراتژی	ردیف	امتیاز نهایی	استراتژی	ردیف	امتیاز نهایی	استراتژی	ردیف
۳/۲۵۱	ST7	۲۵	۳/۶۸۱	WO1	۱۷	۴/۲۵۸	WO2	۹	۴/۷۱۹	ST1	۱
۳/۲۴۱	WT5	۲۶	۳/۶۴۰	SO4	۱۸	۴/۱۸۹	WT2	۱۰	۴/۶۹۶	ST8	۲
۳/۲۱۳	WT9	۲۷	۳/۶۲۰	ST4	۱۹	۴/۱۲۳	WO6	۱۱	۴/۶۸۴	ST5	۳
۳/۲۱۱	WT4	۲۸	۳/۵۵۹	SO3	۲۰	۳/۹۹۷	WT3	۱۲	۴/۵۴۲	ST3	۴
۳/۰۴۸	WT6	۲۹	۳/۴۴۲	WO5	۲۱	۳/۹۱۶	WO4	۱۳	۴/۵۱۷	SO1	۵
۲/۹۱۹	WT8	۳۰	۳/۴۱۸	WT1	۲۲	۳/۸۲۴	WT7	۱۴	۴/۳۶۶	WO3	۶
-	-	-	۳/۳۵۷	SO5	۲۳	۳/۷۲۲	ST6	۱۵	۴/۳۲۸	SO6	۷
-	-	-	۳/۲۷۳	ST2	۲۴	۳/۶۹۴	SO2	۱۶	۴/۲۹۶	WO7	۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش

^۲ ST, SO, WO, WT

^۱ QSPM

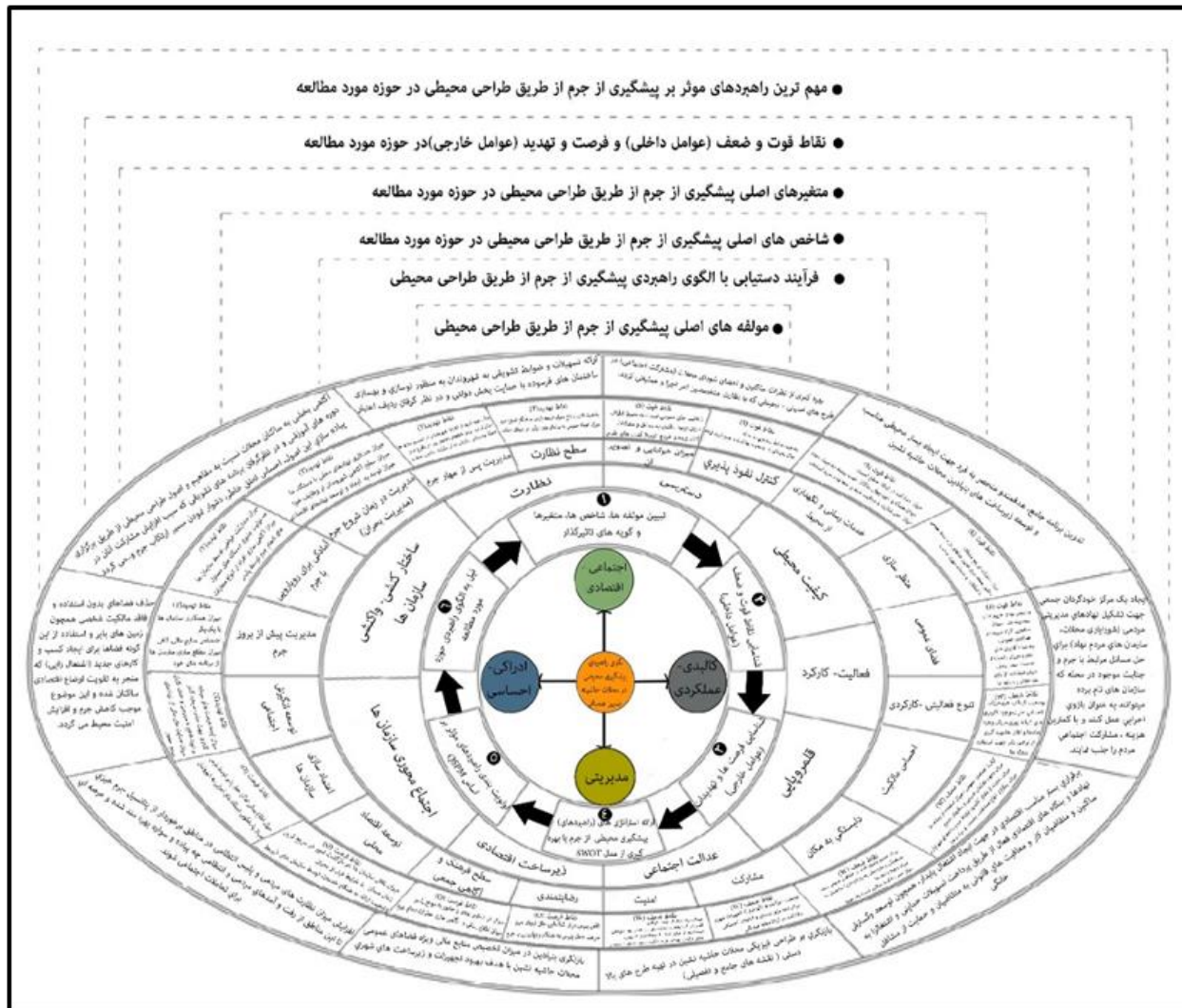
جدول ۱۶: مهم‌ترین استراتژی‌های (راهبردها) پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در محلات حاشیه‌نشین شهر همدان

اولویت	نمره جذابیت	استراتژی	گونه استراتژی
۱	۴/۷۱۹	بهره‌گیری از نظرات ساکنین و اعضای شورای محلات (مشارکت اجتماعی) در تهیه طرح‌های امنیتی - محیطی که با نظارت متخصصین امر اجرا و عملیاتی گردد.	ST1
۲	۴/۶۹۶	تدوین برنامه جامع، هدفمند و منحصربه‌فرد جهت ایجاد بستر محیطی مناسب و توسعه زیرساخت‌های بنیادین محلات حاشیه‌نشین	ST8
۳	۴/۶۸۴	ایجاد یک مرکز خودگردان جمعی جهت تشکیل نهادهای مدیریتی مردمی (شورایاری محلات، سازمان‌های مردم‌نهاد) برای حل مسائل مرتبط با جرم و جنایت موجود در محله که سازمان‌های نام‌برده می‌توانند به‌عنوان بازوی اجرایی عمل کنند و با کمترین هزینه، مشارکت اجتماعی مردم را جلب نمایند.	ST5
۴	۴/۵۴۲	برقراری بستر مناسب اقتصادی در جهت ایجاد اشتغال پایدار، همچون توسعه و گسترش نهادها و بنگاه‌های اقتصادی فعال از طریق پرداخت تسهیلات حمایتی و اشتغال‌زا به ساکنین و متقاضیان کار و معافیت‌های قانونی به متقاضیان و حمایت از مشاغل خانگی	ST3
۵	۴/۵۱۷	بازنگری بر طراحی فیزیکی محلات حاشیه‌نشین در تهیه طرح‌های بالادستی (نقشه‌های جامع و تفصیلی)، که در آن پیش‌بینی استقرار نهادهای نظارتی و انتظامی (پاسگاه‌های ثابت و سیار)، پرهیز از طراحی فضاهای فرعی و پرت در پارک‌ها، افزایش روشنایی در شب، کنترل دسترسی و دستیابی به ورودی‌ها و خروجی‌ها، تا امکان نظارت همگانی و قرارگیری در معرض دید فراهم شود.	SO1
۶	۴/۳۶۶	بازنگری بنیادین در میزان تخصیص منابع مالی ویژه فضاهای عمومی محلات حاشیه‌نشین با هدف بهبود تجهیزات و زیرساخت‌های شهری همچون ایجاد فضاهای سبز، پاتوق‌ها، مراکز خرید، رستوران، سینما، بازار و.... که منجر به افزایش حضور ساکنان در محلات، ارتقای سطح زندگی آنان و کاهش میزان پتانسیل‌های جرم خیزی می‌شود.	WO3
۷	۴/۳۲۸	افزایش میزان نظارت‌های مردمی و پلیس انتظامی در مناطق برخوردار از پتانسیل جرم خیزی، تا این مناطق از رفت‌وآمدهای مردمی و انتظامی چه پیاده و سواره بهره‌مند شده و عرصه‌ای برای تعاملات اجتماعی شوند.	SO6
۸	۴/۲۹۶	حذف فضاهای بدون استفاده و فاقد مالکیت شخصی (Lost Space) و استفاده از این‌گونه فضاها برای ایجاد کسب‌وکارهای جدید (اشتغال‌زایی) که منجر به تقویت اوضاع اقتصادی ساکنان شده و این موضوع موجب کاهش جرم و افزایش امنیت محیط می‌گردد.	WO7
۹	۴/۲۵۸	آگاهی بخشی به ساکنان محلات نسبت به مفاهیم و اصول طراحی محیطی از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی (یادگیری روش‌های جدید در رابطه با وقوع جرم) و در نظر گرفتن برنامه‌های تشویقی که سبب افزایش مشارکت آنان در پیاده‌سازی این اصول، احساس تعلق خاطر آنان، نظارت و نگهداشت محیط، جلوگیری از ورود مجرمان و دشوار نمودن مسیر ارتکاب جرم می‌گردد.	WO2
۱۰	۴/۱۸۹	ارائه تسهیلات و ضوابط تشویقی به شهروندان به‌منظور نوسازی و بهسازی ساختمان‌های فرسوده با حمایت بخش دولتی (وزارت راه و شهرسازی) و در نظر گرفتن ردیف اعتبار ویژه که منجر به نگهداشت ساکنان در سطح محلات و درنهایت کاهش حضور مجرمان می‌گردد.	WT2

مأخذ: یافته‌های پژوهش

اصولی پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در محلات حاشیه‌نشین را می‌توان به شکل زیر نمایش داد.

به‌این‌ترتیب و براساس شکل شماره ۵؛ مهم‌ترین راهبردها، نقاط ضعف و قوت، متغیرهای اصلی، شاخص‌های اصلی، فرایندها و مؤلفه‌های

شکل ۵: الگوی راهبردی پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در محلات حاشیه‌نشین شهر همدان
مأخذ: نگارندگان

مؤلفه ادراکی-احساسی، نیز می‌تواند نقش مؤثری ایفا نماید به طوری که قربانی پارام و همکاران، نیز بر این مسئله تأکید دارند که توجه به طراحی محیطی و شهرسازی بیوفیلیک می‌تواند در زمینه آرامش و امنیت محیطی شهرها مؤثر باشند، همچنین در کاهش استرس، کاهش فشار اجتماعی، ایجاد امنیت روحی و روانی، ایجاد آرامش، کاهش بحران‌های شهری و کاهش جرائم اجتماعی تأثیرگذار است (قربانی پارام و همکاران، ۱۴۰۱، ۳). مؤلفه اجتماعی-اقتصادی نیز به‌عنوان یکی از اساسی‌ترین

۵ بحث

با توجه به بررسی‌های به‌عمل‌آمده از ادبیات نظری، از جمله مؤلفه‌های تأثیرگذار در فرایند پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی شامل مؤلفه‌های: ۱- مؤلفه کالبدی- عملکردی که توجه به آن در سطح ارتقای پیشگیری محیطی اثرگذار است که با نتایج اکبرشاهی و همکاران، مبنی بر نقش عوامل کالبدی در افزایش امنیت ساکنین و پیشگیری از جرم همخوانی دارد (اکبرشاهی و سهیلی، ۱۳۹۷، ۲-)

² Ghorbani Param et al

¹ Akbarshahi & Soheili

نهادهای مدیریتی مردمی (شورایاری محلات، سازمان‌های مردم‌نهاد) برای حل مسائل مرتبط با جرم و جنایت موجود در محله که سازمان‌های نام‌برده می‌توانند به‌عنوان بازوی اجرایی عمل کنند و با کمترین هزینه، مشارکت اجتماعی مردم را جلب نمایند (۴/۶۸۴)، آقاجانی در پژوهش خود بر نقش سازمان‌های مردم‌نهاد به‌عنوان دست راست دولت‌ها در پیشگیری از جرم تأکید دارد (روشن پور و همکاران، ۱۳۹۸^۲). ۴- برقراری بستر مناسب اقتصادی در جهت ایجاد اشتغال پایدار، همچون توسعه و گسترش نهادها و بنگاه‌های اقتصادی فعال از طریق پرداخت تسهیلات حمایتی و اشتغال‌زا به ساکنین و متقاضیان کار و معافیت‌های قانونی به متقاضیان و حمایت از مشاغل خانگی (۴/۵۴۲)، یافته‌های پژوهش کوسوما و همکاران، مبنی بر اهمیت افزایش رشد اقتصادی بر پیشگیری از جرم تأکید دارد و به این نکته نیز اشاره دارد که افزایش جرم و جنایت هزینه‌های اجتماعی را افزایش و از ایجاد رونق اقتصادی و سرمایه‌گذاری در جهت بهبود معیشت جلوگیری می‌نماید، به همین منظور توسعه گسترش بنگاه‌های اقتصادی می‌تواند سبب رونق اقتصادی گردد (Kusuma et al., 2019).

۶ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

از آنجاکه محلات مورد بررسی از جمله مهم‌ترین محلات حاشیه‌نشین و یا به عبارتی به‌عنوان شناخته‌شده‌ترین محلات حاشیه‌نشین در سطح شهر همدان محسوب می‌گردند و دارای مسائل و مشکلات عدیده امنیتی و اجتماعی به‌گواه مطالعات و اطلاعات موجود می‌باشند، از همین روی در این پژوهش چهار محله: دیزج، خضر، حصار امام خمینی و مزدقینه به‌عنوان اصلی‌ترین مناطق حاشیه‌نشین که می‌توان به‌عنوان پایلوت پیشگیری از جرم در شهر همدان از آن‌ها نام برد، پرداخته شد، نکته قابل‌ذکر در جهت پرداختن به محلات حاشیه‌نشین در شهر همدان آن است که این محلات حدود ۳۰

ابعاد و مؤلفه‌های پیشگیری محیطی مطرح می‌گردد، به‌گونه‌ای که نتایج تحقیق شهاتا، نیز بر این ادعا تأکید دارد که وضعیت اقتصادی- اجتماعی می‌تواند بر سطح امنیت ادراک‌شده و پیشگیری از جرم در فضاهای شهری تأثیر بگذارد (Shehata, 2012). ۴- مؤلفه مدیریتی یکی از اجزای جدایی‌ناپذیر در زمینه پیشگیری از جرم محسوب می‌گردد به‌گونه‌ای که محمد علیزاده اشکلک بر این نکته اشاره دارد که بیش از هر چیز، پویایی، ارتباط و هماهنگی درونی بین اعضا و اجزای عمل‌کننده، لزوم جریان و به‌روز بودن اقدامات و برنامه‌ها، بهره‌گیری از هم‌افزایی اعضا و استفاده از توان هر یک از اجزا برای بهبود و کارکرد بهینه سایر اعضا و... در میان دستگاه‌های مسئول می‌تواند سبب حرکت در راستای اهداف جامع پیشگیری از جرم گردد (محمد علیزاده اشکلک، ۱۳۸۳).

از جمله استراتژی‌های مهم و اصلی می‌توان به: ۱- بهره‌گیری از نظرات ساکنین و اعضای شورای محلات (مشارکت اجتماعی) در تهیه طرح‌های امنیتی- محیطی که با نظارت متخصصین امر اجرا و عملیاتی گردد (۴/۷۱۹)، از همین رو یافته‌های گریس و همکاران، با این مسئله همسو است که در سطح جهانی، این مردم هستند که ابتکارات توسعه را هدایت می‌کنند و مشارکت مردمی به دستور روز تبدیل‌شده است. مشارکت جامعه با توجه به شناخت اعضای جامعه از محیط خود، درک بهتری از آن دارند که می‌تواند سبب تضمین پیشگیری از جرم و جنایت گردد (García, 2022). ۲- تدوین برنامه جامع، هدفمند و منحصربه‌فرد جهت ایجاد بستر محیطی مناسب و توسعه زیرساخت‌های بنیادین محلات حاشیه‌نشین (۴/۶۹۶)، سان و همکاران نیز بر نقش در نظر گرفتن برنامه‌های جامع در زمینه جنبه‌های مختلف فاکتورهای محیطی از جمله ایجاد زیرساخت‌های مناسب در زمینه بر پیشگیری محیطی از جرم تأکید دارند (Sun et al., 2022). ۳- ایجاد یک مرکز خودگردان جمعی جهت تشکیل

² Roushanpour et al

¹ Mohammad Alizadeh Ashkalk

با کمترین هزینه، مشارکت اجتماعی مردم را جلب نمایند.

- برقراری بستر مناسب اقتصادی در جهت ایجاد اشتغال پایدار، همچون توسعه و گسترش نهادها و بنگاه‌های اقتصادی فعال از طریق پرداخت تسهیلات حمایتی و اشتغال‌زا به ساکنین و متقاضیان کار و معافیت‌های قانونی به متقاضیان و حمایت از مشاغل خانگی

- بازنگری بر طراحی فیزیکی محلات حاشیه‌نشین در تهیه طرح‌های بالادستی (نقشه‌های جامع و تفصیلی) که در آن پیش‌بینی استقرار نهادهای نظارتی و انتظامی (پاسگاه‌های ثابت و سیار)، پرهیز از طراحی فضاهای فرعی و پرت در پارک‌ها، افزایش روشنایی در شب، کنترل دسترسی و دستیابی به ورودی‌ها و خروجی‌ها، تا امکان نظارت همگانی و قرارگیری در معرض دید فراهم شود.

- بازنگری بنیادین در میزان تخصیص منابع مالی ویژه فضاهای عمومی محلات حاشیه‌نشین با هدف بهبود تجهیزات و زیرساخت‌های شهری همچون ایجاد فضاهای سبز، پاتوق‌ها، مراکز خرید، رستوران، سینما، بازار و... که منجر به افزایش حضور ساکنان در محلات، ارتقای سطح زندگی آنان و کاهش میزان پتانسیل‌های جرم‌خیزی می‌شود.

- افزایش میزان نظارت‌های مردمی و پلیس انتظامی در مناطق برخوردار از پتانسیل جرم‌خیزی، تا این مناطق از رفت‌وآمدهای مردمی و انتظامی چه پیاده و سواره بهره‌مند شده و عرصه‌ای برای تعاملات اجتماعی شوند.

- حذف فضاهای بدون استفاده و فاقد مالکیت شخصی (Lost Space) و استفاده از این‌گونه فضاها برای ایجاد کسب‌وکارهای جدید (اشتغال‌زایی) که منجر به تقویت اوضاع اقتصادی ساکنان شده و این موضوع موجب کاهش جرم و افزایش امنیت محیط می‌گردد.

درصد کل خانوارهای شهر همدان را تشکیل داده‌اند و به جهت بالا بودن نرخ آسیب‌های اجتماعی اغلب بحران‌های فرهنگی و اجتماعی بسیاری در آنها وجود دارد که می‌تواند بسیار نگران‌کننده باشد.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از ماتریس‌های ارزیابی، مشخص گردید که استراتژیک محلات حاشیه‌نشین در مسیر پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در محلات موردبررسی، استراتژی رقابتی^۱ است. از سویی به جهت تعمیق بررسی‌ها و تحلیل‌های صورت گرفته، استراتژی‌های چهارگانه^۲ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و استراتژی‌های هر یک مشخص و ماتریس تطبیقی سوات (ماتریس نهایی) شکل گرفته است. در ادامه با استفاده از روش QSPM جهت تعیین راهبردهای شاخص در محلات هدف، بهره‌گرفته شد که همان‌طور که در فوق نیز اشاره گردید، استراتژی رقابتی در اولویت بررسی در این پژوهش بوده است که پس از بهره‌گیری از این روش نیز این موضوع مورد تأیید واقع گردید. بر این اساس مهم‌ترین پیشنهادهایی که در راستای پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در محلات حاشیه‌نشین می‌توان اشاره نمود، عبارت‌اند از:

- بهره‌گیری از نظرات ساکنین و اعضای شورای محلات (مشارکت اجتماعی) در تهیه طرح‌های امنیتی - محیطی که با نظارت متخصصین امر اجرا و عملیاتی گردد.

- تدوین برنامه جامع، هدفمند و منحصربه‌فرد جهت ایجاد بستر محیطی مناسب و توسعه زیرساخت‌های بنیادین محلات حاشیه‌نشین

- ایجاد یک مرکز خودگردان جمعی جهت تشکیل نهادهای مدیریتی مردمی (شورایاری محلات، سازمان‌های مردم‌نهاد) برای حل مسائل مرتبط با جرم و جنایت موجود در محله که سازمان‌های نام‌برده می‌توانند به‌عنوان بازوی اجرایی عمل کنند و

^۲ SO, WO, WT, ST

^۱ ST

منابع

- Aghaee, M. & Mehra, N. (2020). Situational Preventive Measures Against Traffic Offenses and Their Pathologies. *The Judiciary Law Journal*, 84(112): 1-23. doi: 10.22106/jlj.2020.98717.2489(In Persian)
- Ahmadabadi Z, Salehi hikoei M, Ahmadabadi A. (2008). Crime and Place: A Pathological Study of Game Nets in Tehran. *refahj*. 7(27), 253-276. (In Persian) URL: <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-2023-fa.html>
- Akbarshahi, M, & Soheili, J. (2017). Explaining the design patterns of physical-environmental factors of residential complexes effective on increasing the social security of residents based on the CPTED approach, the fifth national conference on architecture and urban planning of Iran in the transfer of works and ideas, Qazvin, Iran: 104-123. <https://civilica.com/doc/904864/> (In Persian)
- Applied research office of police command of Hamedan province. (2022). The level of crime in the city of Hamadan. Hamedan, Iran. (In Persian)
- Arghavani Panah, M., Mohammad Ghasem Torkashvand, ,, & Mansoor, S. (2015). Studying the temporal & spatial distribution of effective weather elements in HHamedan-Asadabad Roadby means of GIS technique. *Police Cultural Studies*, 2(1), 95-112. http://hamedan.jrl.police.ir/article_17232.html (In Persian)
- Armitage, R. & Pascoe, T, (2016), Crime Prevention through Environmental Design Handbook of Crime Prevention.
- Bartus'kova', A., Dolez'al, J., Janec'ek, S', Lanta, V. & Klimes'ova', J. (2015), Changes in biomass allocation in species rich meadow after abandonment: ecological strategy or allometry? *Perspectives in Plant Ecology, Evolution and Systematics*, 17:379 -387. doi: [10.1016/j.ppees.2015.06.003](https://doi.org/10.1016/j.ppees.2015.06.003)
- Cabaneq, A., Zingoni de Baro, M.E. & Newman, P. (2020), Biophilic streets: a design framework for creating multiple urban benefits, *Sustainable Earth*,3(7): 1-17. <https://doi.org/10.1186/s42055-020-00027-0>
- Carmona, M. (2010). public places urban spaces: the dimensions of urban design, second edition Elsevier Ltd.
- Ceccato, V. & Lukyte, N. (2011). Safety and sustainability in a city in transition: the case of Vilnius, Lithuania. *Cities*, 28 (1): 83-94. doi: [10.1016/j.cities.2010.10.001](https://doi.org/10.1016/j.cities.2010.10.001)
- Cozens, P., & Love, T. (2015). A Review and Current Status of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED). *Journal of Planning Literature*, 30(4), 393-412. <https://doi.org/10.1177/0885412215595440>
- [Ekblom, Paul](#) .(2010). The conjunction of criminal opportunity theory. In: *Encyclopedia of Victimology and Crime Prevention*. Sage, London, UK, pp. 140-146. ISBN 9781412960472
- Fardin, M. Shafaghi, S., Beykmohamadi, H. & Rajabi, Z. (2019). Providing a Crime Prevention Model in Tehran's 5th District in Iran based on the CPTED

- Approach. *Journal of Geography, Urban and Regional Studies*, 8 (31): 7-16. (In PPersian)
- <https://sanad.iau.ir/Journal/ges/Article/978867>García, N. (2022), Fear-of-Crime Reduction by Environmental Design (FRED) Framework: The Case of an Australian Campus, Submitted in Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy, School of Design and Architecture, Faculty of Health, Arts, and Design, Swinburne University of Technology, University campus.
- Gholami Troyjani, M. & Hadighi, A. (2016). Compilation of organizational excellence model (EFQM) strategies with SWOT matrix and their prioritization using QSPM technique (case study: Mahshahr Petrochemical Special Economic Zone Organization), the second international industrial engineering and management conference, Tehran, Iran. <https://civilica.com/doc/504351/> (In Persian)
- Ghorbani param, M. R., mianehro, M., darvishi, M., fallahi, M., & shahhoseini, R. (2022). Investigating the trend of biophilic urban planning theory and its effects on urban peace and security. *Chaharmahal & Bakhtiari Journal of Police Science*, 1401(38), 15-36. doi: 32/chb.2022.1265875.1127
- Grace, A., Hillier, B. (2004), Can Streets be made Safe? *Journal of Urban Design International*, Vol. 9, pp. 31- 45. doi: [10.1057/palgrave.udi.9000079](https://doi.org/10.1057/palgrave.udi.9000079)
- Horrobin, B. A., & Phipps, A. G. (2014). "Measuring Exterior Safety of Canadian Residential Neighbourhoods." *Journal of Building Construction and Planning Research*, 2: 132-149. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.4236/jbcpr.2014.22012>.
- Hutter, S., & Kriesi, H. (2019). Politicizing Europe in times of crisis. *Journal of European Public Policy*, 26(7), 996-1017. <https://doi.org/10.1080/13501763.2019.1619801>
- Jalaladdini, S., & Oktay, D. (2012). Urban public spaces and vitality: a socio-spatial analysis in the streets of Cypriot towns. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 35: 664-674. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.02.135>
- Jacobs, J. (1961). *The Life and Death of Great American Cities*. New York: Vintage
- Kajalo, S., & Lindblom, A. (2015). Creating a safe and pleasant shopping environment: a retailer's view. *Property Management*. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/PM-10-2014-0042/full/html>
- Králová, K., Šoltés, V. & Kotalová, N. (2021). Protection of Transport Terminals through the Application of the CPTED Concept. *Transportation Research Procedia*, 55: 1593-1598. <https://doi.org/10.1016/j.trpro.2021.07.148>
- Kusuma, H., Hariyani, H. & Hidayat, W. (2019). The Relationship Between Crime and Economics Growth in Indonesia, The 2nd International Conference on Islamic Economics, Business, and Philanthropy (ICIEBP) Theme: "Sustainability and Socio-Economic Growth, 3(13):1105. doi: [10.18502/kss.v3i13.4271](https://doi.org/10.18502/kss.v3i13.4271)
- Mohammad Alizadeh Ashkalk, H. (2004). Iran's judicial criminal policy regarding

- the crime of usury. *Justice Journal*, 68(46), 135-143.
https://www.ijj.ir/article_44557.html?lang=fa (In Persian)
- Mosavi Bayegi, S. A. (2013). Prevention of crime through environmental design street parking. *Prevention of crime Quarterly*, 8 (26): 85-108.
http://cps.jrl.police.ir/article_13597.html (In Persian).
- Newman, O. (1972). *Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design*, Published by Macmillan Publishing, New York.
- Nevisi, H. M. (2019). 16 types of crime prevention. *Journal of Forensic Sciences and Criminal Investigation*, 3(1): 1018. doi: [10.19080/JFSCI.2018.11.555814](https://doi.org/10.19080/JFSCI.2018.11.555814)
- Roushanpour, M., Mohseni, R., & Aghajani, H. (2019). Identifying the Constructive Dimensions of the Social Exclusion of Female Prisoners (Case Study: Prisons of Lorestan Province). *Women's Strategic Studies*, 21(83), 119-140. doi: 10.22095/JWSS.2019.100384
- Royin Tan, M. (2017). Investigating the social factors affecting the sense of social security in the marginal areas of the city of Hamadan (case study: Imam Khomeini fence, Valiasr township, Mazdaghina and Khezr), Applied Research Office of Police Command of Hamedan Province, Hamedan, Iran.
- Sadra, Y., & Rezvani, M. (2019). Sociological Explanation of Fear of Crime in Public Spaces Case Study Mashhad. *Social and Criminol* 7:202. doi:10.35248/2375-4435.19.7.202.
- sajadzadeh, H., izadi, M. S., & haghi, M. R. (2017). The Relationship between Spatial Configuration and Environmental Security in Informal Settlements of Hamadan. *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*, 22(2), 19-28. (In Persian)
doi:10.22059/jfaup.2017.228108.671640
- Salimi-Sobhan, M., Yari, M. & Heidar, J. (2015). Crime Prevention Through Environmental Design and Neutralizing the Civil Hot spots. *Intelligence and criminal research journal*, 10(39): 35-62. http://icra.jrl.police.ir/article_18155.html (In Persian)
- Saville, G. (2022). A Special Training In SafeGrowth and CPTED Crime Prevention Through Environmental Design, Online session, ARVADA, COLORADO.
- Sejodi, M., Hataminejad, H. & Ghorbani, R. (2021). A Survey on the Environmental Security with Emphasis on CPTED Approach (Case Study: The Farhang Neighborhood of Rasht). *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 2(2): 31-60. doi: 10.22124/gscj.2021.19653.1080
- Shehata W. (2012). Perceived Attractiveness and Security of Design Features in Urban Parking Lots: Stationsplein, Enschede, the Netherlands.
- Sun, L., Zhang, G., Zhao, D., Ji, L., Gu, H., Sun, L. & Li, X. (2022). Explore the Correlation between Environmental Factors and the Spatial Distribution of Property Crime, *International Journal of Geo-Information*, 11, 428.
<https://doi.org/10.3390/ijgi11080428>.
- Wai Hua, T. & Abas, H. (2022). Systematic Literature Review Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) in Physical Security for IT Organization, *Open International Journal of Informatics (OIJI)*, 10(1):69-83. doi:

<https://doi.org/10.11113/oiji2022.10n1.189>